

Міністерство освіти і науки України
Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні
Запорізького національного університету
Кафедра управління та адміністрування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти «Бакалавр»
зі спеціальності 073 «Менеджмент»
за освітньо-професійною програмою «Промисловий менеджмент»

НА ТЕМУ

Напрямки забезпечення сталого розвитку промислового підприємства в умовах економічної кризи

(повна назва теми випускної кваліфікаційної роботи)

Здобувач студент групи 6.0730 пм-с Перцов Антон Сергійович
(шифр групи) (прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Науковий керівник к.е.н., доцент Мороз О.С.
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали) (підпис)

Результати захисту: Вірливо A 92
(оцінка за національною шкалою) (оцінка ECTS) (рейтинговою бала)

Голова ЕК к.е.н. доцент Крайнік О.М.
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали) (підпис)

Член ЕК д.філ.н. професор Воронцова В.Т.
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали) (підпис)

Член ЕК д.н.з. держ.упр. професор Ананьева М.А.
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали) (підпис)

Член ЕК к.е.н. доцент Мороз О.С.
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали) (підпис)

Відповідальний секретер ЕК Ковальова М.В.
(прізвище та ініціали) (підпис)

Запоріжжя, 2023р.

Міністерство освіти і науки України
Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні
Запорізького національного університету

Кафедра управління та адміністрування

Затверджую:

Зав. кафедрою д.ф.н., проф. Воронкова В. Г.
(мажорний ступінь, а саме звання, прізвище та ініціали)
 " " " " 202_ р.
(підпис) (дата)

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

здобувачу ступеня вищої освіти «Бакалавр»
зі спеціальності 073 «Менеджмент»
за освітньо-професійною програмою «Промисловий менеджмент»

студенту групи 6.0730 пм-с Перцову Антону Сергійовичу
(цифр групи) (прізвище, ім'я, по батькові)

на тему Напрямки забезпечення сталого розвитку промислового підприємства в умовах економічної кризи
(повна назва теми випускної кваліфікаційної роботи)

затверджену розпорядженням по ІННІ ЗНУ від " " 2023 р. №

Термін подання кваліфікаційної роботи до захисту _____
(місяць або дата)

Вихідні дані до кваліфікаційної роботи Теоретико-методологічні засади управління сталим промисловим підприємством під час кризи. Аналіз управління промисловим підприємством під час кризи. Напрями забезпечення та удосконалення сталого розвитку на підприємстві під час кризових ситуацій.

Напрями розкриття теми кваліфікаційної роботи Визначення сутності поняття та особливостей сталого розвитку, промислового підприємства та кризових ситуацій. Дослідження шляхів виходу із кризових ситуацій та сталого розвитку промислового підприємства. Здійснення аналізу кризових ситуацій у сталих промислових підприємств та шляхи їх розв'язання.

Консультанти кваліфікаційної роботи за її окремими розділами

1 розділ к.е.н., доцент Мороз О. С.
(назва розділу) (науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

2 розділ к.е.н., доцент Мороз О. С.
(назва розділу) (науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

3 розділ к.е.н., доцент Мороз О. С.
(назва розділу) (науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

(підпис)

(підпис)

Календарний план підготовки та виконання кваліфікаційної роботи

№ з/п	Етапи підготовки та виконання кваліфікаційної роботи	Термін виконання	Фактичне виконання
1	опрацювання літературних та інших інформаційних джерел, стосовно визначеної теми дослідження	вересень 2022р.	
2	обробка збираного під час практик (виробничої, переддипломної) фактичного матеріалу	жовтень 2022р.	
3	обробка інших матеріал стосовно визначеної теми дослідження із використанням сучасних методів аналізу та синтезу	листопад 2022р.	
4	обговорення під час консультацій з науковим керівником проблемних питань та узгодження шляхів розв'язання проблем.	вересень 2022р.- червень 2023р.	
5	написання тексту вступу до роботи, подання його на ознайомлення науковому керівнику	грудень 2022р.	
6	написання тексту першого розділу роботи, подання його на ознайомлення науковому керівнику	січень-лютий 2023р.	
7	написання тексту другого розділу роботи, подання його на ознайомлення науковому керівнику	березень-квітень 2023р.	
8	написання тексту третього розділу роботи, подання його на ознайомлення науковому керівнику	квітень-травень 2023р.	
9	написання тексту висновків з роботи, подання його на ознайомлення науковому керівнику	травень 2023р.	
10	усунення недоліків, написання остаточного варіанта тексту, оформлення випускної кваліфікаційної роботи	травень-червень 2023р.	
11	подання зброшурованої завершеної кваліфікаційної роботи на кафедру управління та адміністрування Інженерного навчально-наукового інституту.	до 12.06.2023р.	
12	отримання відгуку (резюме) наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи та зовнішнього рецензування кваліфікаційної роботи	до 19.06.2023р.	
13	Підготовка матеріалів до захисту кваліфікаційної роботи на засіданні екзаменаційної комісії	до 19.06.2023р.	

Науковий керівник к.е.н., доцент Мороз О. С.

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Завдання прийняв до виконання здобувач студент групи 6.0730 пм-с

Перцов А.С. "12" 06 2023р.

(прізвище, ім'я, по батьковій)

(дата)

(підпис)

Нормоконтроль пройдено.

Нормоконтролер

О.М. Венгер

Міністерство освіти і науки України
Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні
Запорізького національного університету
Кафедра управління та адміністрування

РЕФЕРАТ
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
*на здобуття ступеня вищої освіти «Бакалавр»
зі спеціальності 073 «Менеджмент»
освітньо-професійна програма «Промисловий менеджмент»*

НА ТЕМУ
***Напрямки забезпечення сталого розвитку промислового
підприємства в умовах економічної кризи***

Об'ємні показники кваліфікаційної роботи :74 стор. тексту; 46 використаних джерел інформації.

Об'єктом дослідження є стале промислове підприємство, що діє під час кризи.

Мета кваліфікаційної роботи – є визначення напрямків, розробка комплексного підходу до забезпечення сталого розвитку промислового підприємства в умовах економічної кризи.

Основні завдання, вирішення яких передбачається в кваліфікаційній роботі :

- розглянути теоретичні основи забезпечення сталого розвитку промислового підприємства
- опрацювати досвід впливу економічної кризи та умов, викликаних нею щодо забезпечення сталого розвитку промислового підприємства.
- здійснити діагностування проблем, що впливають на сталий розвиток підприємства в умовах економічної кризи
- обґрунтувати пропозиції щодо шляхів забезпечення сталого розвитку промислового підприємства в умовах економічної кризи
- здійснити оцінку ефективності застосування запропонованих інструментів сталого розвитку забезпечення сталого розвитку промислових підприємств в умовах економічної кризи

Сфера можливого застосування результатів кваліфікаційної роботи в практичній діяльності промислових підприємств що діють в умовах кризових ситуацій.

Практична значимість результатів кваліфікаційної роботи полягає в можливому використанні запропонованих заходів.

Ключові слова та словосполучення ПІДПРИЄМСТВО, КРИЗА, РОЗВИТОК, АНАЛІЗ, ФАКТОР, РЕСУРСИ, АДАПТАЦІЯ, ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота бакалавра Перцова А.С. на тему Напрямки забезпечення сталого розвитку промислового підприємства в умовах економічної кризи присвячена дослідженню теоретико-методологічних засад розвитку та впровадженню нових сталих систем для промислового підприємства, характеристиці та аналізу дій сталих промислових підприємств під час кризових ситуацій, діагностиці існуючих проблем сталого розвитку промислових підприємств та шляхи їх вирішення.

Ключові слова та словосполучення ПІДПРИЄМСТВО, КРИЗА, РОЗВИТОК, АНАЛІЗ, ФАКТОР, РЕСУРСИ, АДАПТАЦІЯ, ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.

SUMMARY

Bachelor's qualifying work Pertsov A. S. on the topic "The Directions of Industrial Enterprise Sustainable Development Facing Economic Crisis" is devoted to the study of theoretical and methodological foundations of development and implementation of new sustainable systems for an industrial enterprise, characterization and analysis of actions of sustainable industrial enterprises during crisis situations, diagnostics of existing problems of sustainable development of industrial enterprises and ways of their solution.

Key words and phrases ENTERPRISE, CRISIS, DEVELOPMENT, ANALYSIS, FACTOR, RESOURCE, ADAPTATION, RESPONSIBILITY.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. Теоретико-методологічні засади забезпечення сталого розвитку промислового підприємства в умовах економічної кризи.....	12
1.1 Теоретичні основи забезпечення сталого розвитку промислового підприємства	12
1.2 Методологічні підходи до забезпечення сталого розвитку промислового підприємства	24
1.3 Вплив економічної кризи та умов, викликаних нею на забезпечення сталого розвитку промислового підприємства.....	34
РОЗДІЛ 2. Аналіз чинників впливу на забезпечення сталого розвитку промислового підприємства в умовах економічної кризи.....	39
2.1 Аналіз впровадження на промисловому підприємстві напрямів, що забезпечують можливість його сталого розвитку	39
2.2 Діагностика проблем, що впливають на сталий розвиток підприємства в умовах економічної кризи	47
РОЗДІЛ 3. Шляхи забезпечення сталого розвитку промислового підприємства в умовах економічної кризи.	56
3.1. Обґрунтування пропозицій щодо забезпечення сталого розвитку промислового підприємства в умовах економічної кризи.....	56
3.2 Оцінка ефективності застосування інструментів сталого розвитку на промисловому підприємстві в умовах економічної кризи	60
Висновки.....	66
Список використаних джерел.....	69

ВСТУП

За останні кілька десятиліть світ стикнувся з серйозними проблемами відносно екологічної стійкості через зростання населення, споживання природних ресурсів та забруднення довкілля. Ці проблеми стали надзвичайно актуальними та наочними, і на їх вирішення зосереджують увагу уряди та міжнародні організації. Проте, попри всі зусилля, збільшення населення та інтенсивне використання ресурсів продовжують порушувати стійкість існування та розвитку життя на Землі. Щоб забезпечити сталий розвиток людства в гармонії з природою, потрібні серйозні зусилля та глобальні стратегії, щоб зменшити вплив на довкілля та зберегти ресурси для майбутніх поколінь. На сьогоднішній день, ця проблема є однією з найбільш складних та нагальних, яку потрібно вирішувати за допомогою глобального співробітництва та спільних зусиль усіх країн світу в цілому та в кожній країні (регіоні, суб'єкті господарювання тощо) зокрема, що визначає її актуальність.

Міжнародні організації та документи, що визначили основні рішення з питань "Сталого розвитку", включають:

1. Міжнародний союз охорони природи (IUCN) - у 1980 році прийняв "Світову стратегію з охорони природи", яка закликає до захисту природи та збереження біорізноманіття. [1]
2. Міжнародна комісія з довкілля і розвитку (WCED) - у 1987 році опублікувала звіт "Наш загальний майбутній", який закликає до збалансованого розвитку, що забезпечує збереження навколишнього середовища. [2, 13]
3. Всесвітня конференція ООН з навколишнього середовища і розвитку (UNCED) - у 1992 році у Ріо-де-Жанейро була прийнята "Агенда 21", яка визначає шляхи досягнення сталого розвитку. [3]
4. Кіотська міжнародна угода (Kyoto Protocol) - у 1997 році було укладено угоду про зменшення викидів газів, що спричиняють парниковий ефект. [4]

5. Політична декларація зі сталого розвитку - у 2002 році на Світовому саміті зі сталого розвитку в Йоганнесбурзі була прийнята декларація, що закликає до розвитку економіки, яка сприяє збалансованому розвитку та збереженню навколишнього середовища. [5]

6. Рішення Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в галузі сталого розвитку на період до 2030 року» було прийняте в 2015 році з метою забезпечення сталого розвитку в усьому світі. Це рішення містить 17 цілей сталого розвитку, які стосуються таких сфер, як боротьба з бідністю, забезпечення якісної освіти та охорони здоров'я, зменшення впливу зміни клімату, розвиток сталих міст та інфраструктури. [6]

Дослідженню питань, пов'язаних з концепцією «сталого розвитку» присвячена ціла низка робіт, серед яких особливе місце належить фундаторам цього напрямку дослідження, зокрема: Герману Дейлі, який активно сприяв формуванню екологічної економіки та розвитку економіки з орієнтацією на сталість, яка бере до уваги екологічні, соціальні та економічні фактори в процесі розвитку; Джеффри Саксу, який вивчає зв'язок між економічним зростанням та сталим розвитком, досліджує питання енергоефективності та розвитку відновлювальних джерел енергії; Джейнт Штокстаду, що зосереджується на дослідженні зміни клімату, розробці стратегій збалансованого розвитку та захисту біорізноманіття; Деніелу Каммену, який займається вивченням сфери відновлювальної енергетики та технологій енергоефективності, розробки стратегій зменшення викидів парникових газів та збалансованого розвитку енергетичного сектору та багато іншим вченим. [7] Проте "сталий розвиток" до цього часу залишається як актуальним напрямом дослідження, так і водночас недостатньо дослідженим, викликаючи потребу у додаткових наукових дослідженнях. Це означає, що є значний потенціал для подальшого дослідження цієї теми і розвитку нових підходів до її реалізації в практичних застосуваннях.

Метою випускної кваліфікаційної роботи для здобуття ступеня вищої освіти бакалавра є визначення напрямків, розробка комплексного підходу до

забезпечення сталого розвитку промислового підприємства в умовах економічної кризи.

Це включає в себе як вивчення та аналіз взаємозв'язку між показниками сталого розвитку промислового підприємства та економічної кризи, а також визначення шляхів та рекомендацій для підприємства щодо забезпечення сталого розвитку в умовах кризового середовища, так і аналіз та оцінку впливу економічної кризи на промислові підприємства, та ідентифікацію факторів, які можуть призвести до стабілізації їхньої діяльності, а також визначення шляхів їх подолання. Окрім того, в рамках дослідження планується дослідити сучасні тенденції та інноваційні рішення в галузі сталого розвитку промислових підприємств, що можуть бути застосовані для покращення ефективності їхньої діяльності в умовах кризи.

Таким чином, для досягнення визначеної мети передбачається розв'язання наступних встановлених завдань:

- розглянути теоретичні основи забезпечення сталого розвитку промислового підприємства
- дослідити методологічні підходи до забезпечення сталого розвитку промислового підприємства
- опрацювати досвід впливу економічної кризи та умов, викликаних нею щодо забезпечення сталого розвитку промислового підприємства.
- проаналізувати впровадження на промисловому підприємстві напрямів, що забезпечують можливість його сталого розвитку
- здійснити діагностування проблем, що впливають на сталий розвиток підприємства в умовах економічної кризи
- обґрунтувати пропозиції щодо шляхів забезпечення сталого розвитку промислового підприємства в умовах економічної кризи
- здійснити оцінку ефективності застосування запропонованих інструментів сталого розвитку забезпечення сталого розвитку промислових підприємств в умовах економічної кризи

Об'єктом дослідження випускної кваліфікаційної роботи для здобуття ступеня вищої освіти бакалавра дипломної роботи є промислове підприємство, як цілісна система, яка складається з різних елементів, включаючи фінанси, ресурси, персонал та інші аспекти його діяльності, що діє в умовах економічної кризи.

Предметом дослідження є напрямки забезпечення сталого розвитку промислового підприємства в умовах економічної кризи. Дослідження має на меті вивчення та аналіз взаємозв'язку між показниками сталого розвитку промислового підприємства та економічної кризи, а також визначення шляхів та рекомендацій для підприємства щодо забезпечення сталого розвитку в умовах кризового середовища. Предмет дослідження включає в себе різні аспекти діяльності підприємства, такі як фінансові показники, економічна ефективність, екологічна стійкість, соціальна відповідальність та інші.

Методологічна база дослідження включає різні методи і підходи, які використовуються для досягнення мети дослідження. Для розробки випускної кваліфікаційної роботи будуть використані такі методи та підходи:

- Аналіз теоретичних джерел: здійснення систематизації наукової літератури з питань сталого розвитку та кризового менеджменту.
- Економіко-статистичний аналіз: використання методів обробки та аналізу економічних показників промислового підприємства, що дасть можливість проаналізувати його фінансову стійкість та ефективність.
- Екологічний аналіз: вивчення впливу діяльності підприємства на довкілля, визначення основних напрямів екологічної діяльності та розроблення рекомендацій щодо підвищення його екологічної стійкості.
- Маркетинговий аналіз: дослідження ринку, вивчення споживчих потреб та впливу на них кризових явищ, визначення конкурентоспроможності підприємства та розроблення стратегії маркетингу для забезпечення його сталого розвитку.
- Системний аналіз: вивчення взаємодії різних елементів промислового підприємства та впливу зовнішніх факторів на його діяльність з метою

розроблення комплексних заходів з підвищення стійкості підприємства до кризових явищ.

Узагальнюючий аналіз: здійснення синтезу результатів інших аналітичних досліджень з метою розроблення комплексної стратегії забезпечення сталого розвитку промислового підприємства в умовах економічної кризи.

Результати дослідження можуть допомогти визначити ефективні стратегії інвестування в інфраструктуру, розвитку технологій та інновацій, підвищенні ефективності виробництва та зменшенні енерговитрат на промисловому підприємстві в умовах кризи. Також вони можуть бути використані для розробки програм підтримки промислових підприємств в період економічної кризи. Державні органи можуть використовувати рекомендації з дослідження для визначення пріоритетів у розподілі фінансових ресурсів на різних етапах кризи, для забезпечення підтримки підприємств, що стикаються з викликами економічної нестабільності.

Структура роботи складається з трьох розділів, з яких перший поділяється на 3 пункти, а другий та третій – по 2 пункти кожний. Загальний обсяг роботи становить 74 сторінок. Список використаної літератури містить 46 джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

1.1 Теоретичні основи забезпечення сталого розвитку промислового підприємства

Сталий розвиток - це концепція, яка відображає ідею збалансованого розвитку людства, яка дозволяє забезпечити потреби сучасного покоління, не позбавляючи можливості майбутнім поколінням отримувати ті ж самі блага. Ця концепція ґрунтується на ідеї того, що економічний розвиток, соціальний прогрес та охорона навколишнього середовища повинні йти рука в руку. [8,13]

Концепція сталого розвитку була запропонована в 1987 році у звіті Міжнародної комісії з навколишнього середовища та розвитку ООН. У звіті зазначалося, що сталий розвиток - це той розвиток, який задовольняє потреби сьогодення, не знищуючи можливості майбутніх поколінь задовольняти свої потреби.[9]

Сталий розвиток концепція сталого розвитку включає в себе наступні три основні складові: економічну, соціальну та екологічну. [10]

– Економічна складова сталого розвитку означає забезпечення стійкості та збалансованого економічного зростання, яке забезпечує потреби сьогодення, не позбавляючи можливості майбутніх поколінь отримувати ті ж самі блага. Для досягнення цієї мети необхідно забезпечити ефективне використання ресурсів, зменшити відходи та забруднення, підтримувати стабільність на ринках та забезпечувати рівномірний розвиток різних регіонів.

– Соціальна складова сталого розвитку означає забезпечення рівних можливостей для всіх людей, що живуть в суспільстві. Це означає забезпечення доступності освіти, охорони здоров'я та інших соціальних послуг, а також зменшення нерівності у соціальних відносинах, та боротьба з бідністю та безробіттям тощо.

– Екологічна складова сталого розвитку означає забезпечення збереження навколишнього середовища та природних ресурсів для майбутніх поколінь. Це означає зменшення викидів шкідливих речовин в атмосферу, ефективне використання водних ресурсів, охорону різноманітності біорізноманіття та забезпечення стійкого використання природних ресурсів.

Важливо підкреслити, що ці складові взаємопов'язані і взаємозалежні між собою. Наприклад, досягнення економічної стійкості можливе тільки з урахуванням екологічної і соціальної складових, оскільки зниження рівня забруднення та підтримка природного середовища є важливим елементом забезпечення якісного життя людей та досягнення соціального прогресу.

Сталість розвитку є однією з найбільш важливих проблем, які стикається сучасне суспільство. Це вимагає глобальних ініціатив урядів, бізнесу та громадських організацій.

Глобальні ініціативи зі сталого розвитку - це здійснення спільних дій для забезпечення збалансованого розвитку суспільства, економіки та навколишнього середовища. Ці ініціативи включають різні підходи, такі як політичні, економічні, соціальні та екологічні, з метою забезпечення збалансованого розвитку людства.[11]

Однією з ключових галузей, на яку впливають глобальні ініціативи зі сталого розвитку, є промислове виробництво. Промислові підприємства виробляють більшість товарів, які використовуються в повсякденному житті, тому забезпечення сталого розвитку в цій галузі є критично важливим.

Для досягнення сталого розвитку були започатковані різні ініціативи, такі як: Загальна декларація ООН про сталий розвиток, Стратегія сталого розвитку до 2030 року, Паризька угода про зміну клімату та багато інших.

Однією з ключових є Паризька угода про зміну клімату, підписана в рамках Рамкової конвенції ООН про зміну клімату. Угода, яка встановлює міжнародні цілі зменшення викидів парникових газів та боротьбу зі зміною клімату. Це має прямий вплив на промислове виробництво, оскільки більшість викидів парникових газів пов'язана з промисловістю. Угода вимагає від промислових компаній зменшувати викиди та шукати ефективні методи зменшення впливу на довкілля. [12]

Також не менш важливою ініціативою з точки зору забезпечення сталого розвитку суспільства є - Загальна декларація про сталий розвиток (ЗДСР), яка була прийнята Організацією Об'єднаних Націй у 2015 році. Ця декларація визначає 17 глобальних цілей сталого розвитку, які включають більш екологічно чисте та ефективне виробництво, зменшення відходів та емісій, стимулювання відновлюваної енергетики та збільшення доступу до чистої води та повітря. [13]

Для досягнення цих цілей, передбачених ЗДСР, промислові підприємства повинні зосередитися увагу в розбудові генеральної стратегії існування та розвитку бізнесу на зменшенні впливу своєї діяльності на навколишнє середовище та споживання ресурсів. Це може бути досягнуто шляхом впровадження більш екологічно чистих технологій та процесів, зменшення використання необхідних ресурсів, оптимізації виробничих процесів та підвищення ефективності енергоспоживання.

Договір про біорізноманіття є міжнародною угодою, яку було підписано в рамках Конвенції про біологічне різноманіття у 1992 році. Його Головною метою цього Договору полягає в є забезпечення збереження біологічного різноманіття та сталому використанні природних ресурсів. Договір регулює використання та охорону природних екосистем, рослин та тварин, що живуть в них. [14]

Ще однією впливовою ініціативою є «договір про біорізноманіття», оскільки підприємства залежать від природних ресурсів та їх використання має вплив на біорізноманіття. Враховуючи на те, що промисловість є одним з основних споживачів та користувачів природних ресурсів, які мають особливо суттєвий вплив на біорізноманіття та виникнення причин зниження цього

показника. Тому договір про біорізноманіття має на меті забезпечити зменшення негативного впливу людської діяльності в цілому, та промисловості, зокрема, на навколишнє середовище та з метою збереження зберегти біорізноманіття для майбутніх поколінь. Для промислових підприємств зазначений договір має певні обов'язки та вимоги, що стосуються їх діяльності. Наприклад, компанії повинні забезпечувати сталий розвиток, захищати природні екосистеми та забезпечувати їх ефективне використання. Крім того, промислові підприємства повинні дотримуватися принципу "забезпечення належного дозволу", що означає, що будь-яка діяльність, яка може мати вплив на біорізноманіття, повинна мати дозвіл від відповідних органів.

Одним з наслідків результату дотримання Договору про біорізноманіття є те, що промислові підприємства, які працюють з природними ресурсами, повинні розробляти та впроваджувати плани дій для зменшення впливу своєї діяльності на біорізноманіття. Такі плани можуть включати заходи зі зменшення викидів та відходів, збільшення енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії, а також заходи зі збереження та відновлення біорізноманіття на територіях, де проводиться діяльність. [15]

Україна, як сучасна держава, визнає важливість забезпечення сталого розвитку як одного з найважливіших завдань в умовах сучасного світу. Для досягнення цієї мети Україна приділяє значну увагу розробці та реалізації державних програм та законодавчих актів, спрямованих на забезпечення сталого розвитку економіки та інших галузей суспільства. Основними з таких програм та законодавчих актів є :

1) Концепція розвитку України:, що затверджена Указом Президента України від 25 квітня 2015 року № 5/2015. Зазначена Концепція спрямована на створення умов для забезпечення сталого розвитку економіки та соціальної сфери України на основі забезпечення балансу між економічними, соціальними та екологічними інтересами. [16]

2) Національна стратегія з питань сталого розвитку до 2030 року:, що затверджена Указом Президента України від 7 липня 2018 року №9015.

Національна Стратегія містить 17 глобальних цілей сталого розвитку, прийнятих ООН, та визначає підходи до їх досягнення на національному рівні.[17]

3)Закон України "Про сталість розвитку":, який прийнято Верховною Радою України 21 грудня 2017 року. Закон визначає правові та організаційні засади реалізації сталого розвитку в Україні, зокрема у промисловості. Він також передбачає створення відповідних механізмів, зокрема Національної ради з питань сталого розвитку, та механізмів оцінки впливу проектів на сталість розвитку. [18]

4)Концепція розвитку промисловості України до 2025 року:, що затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2016 року № 107. Концепція передбачає реформування промисловості на основі новітніх технологій та забезпечення конкурентоспроможності в межах світових тенденцій, зокрема за рахунок розвитку інноваційної діяльності, зниження впливу на навколишнє середовище, створення нових робочих місць та підвищення рівня життя населення. [19]

5)Закон України "Про енергозбереження"":, який прийнято Верховною Радою України 17 червня 2010 року. Закон спрямований на створення умов для зменшення витрат енергії та підвищення енергоефективності в промисловості та інших сферах економіки. [20]

6)Державна програма з підтримки розвитку відновлюваної енергетики в Україні до 2020 року:, що затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 року № 601. Програма містить заходи щодо стимулювання розвитку відновлюваної енергетики в Україні, зокрема у промисловості. [21]

7)Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища»:, який прийнято Верховною Радою України 25 червня 1991 року. Закон визначає правові засади забезпечення охорони навколишнього природного середовища, зокрема в промисловості, та передбачає механізми контролю за відповідністю діяльності підприємств екологічним вимогам. [22]

Ці зазначені програми та багато інших законів й інших нормативно-правових актів визначають основні напрями діяльності держави щодо сталого

розвитку промисловості та економіки загалом, а також встановлюють вимоги щодо забезпечення сталості розвитку підприємств. Однак, ефективність їх реалізації залежить від багатьох факторів, зокрема від наявності необхідних ресурсів, фінансових можливостей та політичної волі влади. Саме тому для реалізації цих програм та зазначених законів та інших підзаконних і нормативно-правових актів, Україна співпрацює зі світовими організаціями, такими як Організація Об'єднаних Націй, Європейський Союз, Світовий Банк та інші. Україна активно взаємодіє з міжнародними організаціями щодо впровадження вимог щодо забезпечення сталого розвитку як в цілому в економіці та суспільному розвитку країни, так і в промисловості та інші галузі економіки. зокрема.

На регіональному рівні широке застосування, з метою підтримки впровадження концепції сталого розвитку Також, в Україні, знайшло впровадження діє програми "Декларації про стале місто", яка спрямована на забезпечення сталого розвитку міст та зменшення впливу на навколишнє середовище. [23]

Принципи сталого розвитку промислового підприємства є важливим елементом сучасної бізнес-стратегії будь-якого суб'єкту господарювання в цілому та промислового підприємства, зокрема, яка забезпечує збалансований підхід до економічного, соціального та екологічного розвитку. Є певні принципи сталого розвитку. Ці принципи, які враховують потреби сучасного покоління, не знищуючи при цьому можливостей майбутніх поколінь.

З метою досягнення сталого розвитку, промислові підприємства повинні керуватись рядом принципів, які забезпечують як економічну стійкість цього підприємства, так і його соціальну відповідальність та екологічну безпечність, сутність яких полягає в тому що :

- Забезпечення економічної стійкості підприємства вимагає ефективного використання ресурсів та забезпечення стабільного доходу від операційної діяльності підприємства.

- Соціальна відповідальність підприємства передбачає врахування під час здійснення його операційної діяльності інтересів як його найманих працівників та його власників, так і його контр-агентів (постачальників і споживачів) та інших зацікавлених сторін.
- Екологічна безпека здійснення операційної діяльності промислового підприємства передбачає зменшення негативного впливу на довкілля та забезпечення сталого використання природних ресурсів.

У цьому контексті, підприємства повинні розробляти та впроваджувати ефективні стратегії забезпечення сталого розвитку, що враховують всі аспекти його забезпечення. Такі стратегії дозволяють підприємствам досягати своїх бізнес-цілей, забезпечуючи при цьому економічну, соціальну та екологічну стійкість, що є ключовими складовими сталого розвитку.

Таким чином, до основних принципів сталого розвитку промислового підприємства є дотримання :

1) Економічної стійкості: підприємство повинно діяти ефективно та забезпечувати стабільний дохід. Це досягається шляхом використання ефективних технологій та процесів, контролювання витрат та оптимізації бізнес-процесів.

2) Соціальної відповідальності: підприємство повинно брати до уваги потреби своїх працівників, споживачів, громади та інших зацікавлених сторін. Це можна досягти шляхом створення сприятливих умов праці та життя для працівників, забезпечення якісних товарів та послуг для споживачів, участі у соціальних програмах та благодійних проектах.

3) Екологічної безпеки: підприємство повинно зменшувати негативний вплив на довкілля та забезпечувати стале використання природних ресурсів. Це можна досягти шляхом впровадження енергоефективних технологій, використання відновлюваних джерел енергії, раціонального використання водних ресурсів та повітряного простору, зменшення кількості відходів та їх вторинної переробки.

4)Інновацій: підприємство повинно створювати та впроваджувати нові ідеї та технології для покращення своєї діяльності та забезпечення сталого розвитку. Це можна досягти шляхом розробки нових продуктів та послуг, впровадження нових технологій та процесів, співпраці з університетами та дослідницькими центрами.

Для досягнення сталого розвитку промислового підприємства необхідна інтеграція всіх чотирьох зазначених принципів, які функціонують за принципами замкнутої системи - . економічна стійкість є основою, але вона не може існувати без соціальної відповідальності та екологічної безпеки, а інноваційна діяльність, в свою чергу, допомагає підприємству впроваджувати нові ідеї та технології, що дозволяє ще ефективніше здійснювати операційну діяльність підприємства, а також вирішувати економічні, соціальні та екологічні та інші проблеми, що виникають в цьому процесі.

Важливо також зазначити, що сталий розвиток промислових підприємств повинен бути забезпечений не тільки в короткостроковій перспективі, а й на довгострокову перспективу. Це означає, що прийняті рішення та дії підприємства повинні бути спрямовані на забезпечення сталого розвитку не тільки сьогодення, але й майбутніх поколінь.

Розвиток промислових підприємств залежить від природних та соціально-економічних факторів, які взаємодіють між собою і мають значний вплив на цей процес. Природні фактори охоплюють усі аспекти навколишнього природного середовища, такі як клімат, геологічна будова, водні ресурси, ґрунти, біологічне різноманіття та інші. Всі ці фактори впливають на можливість забезпечення промислових підприємств необхідними ресурсами та забезпечення стійкості їх виробничих процесів. [24]

Природні фактори є однією з ключових складових, які впливають на сталий розвиток промислових підприємств. Охоплюючи усі аспекти навколишнього природного середовища, вони забезпечують життєдіяльність людей та підприємств, а також визначають рівень екологічної безпеки.

Один з головних природних факторів - це кліматичні умови. Наприклад, зміна клімату може мати значний вплив на промислове підприємство, яке залежить від певних погодних умов для здійснення своєї діяльності. Підприємство може бути змушене адаптуватися до зміни клімату або змінювати свої технології та виробничі процеси для забезпечення найбільш оптимальних умов для своєї діяльності.

Іншим важливим природним фактором є географічне розташування підприємства. Підприємство, що знаходиться в екологічно чистій зоні або має доступ до природних ресурсів, може мати значний конкурентний перевагу над іншими підприємствами, які не мають таких можливостей.

Природні катастрофи, такі як повені, землетруси, пожежі і тому подібне, можуть також сильно впливати на діяльність підприємства, його виробничі потужності, а також на стан природного середовища, що може призвести до зниження якості життя місцевого населення.

Іншим природним фактором, який може впливати на сталий розвиток підприємства, є рівень забруднення довкілля. Якщо підприємство не здійснює достатніх заходів для зменшення викидів шкідливих речовин, це може призвести до забруднення ґрунту, повітря та води, що в свою чергу може негативно позначитися на здоров'ї людей та екосистемі.

Окрім цього, існують природні фактори, пов'язані зі знищенням ресурсів, таких як водні та лісові запаси. Підприємствам, які залежать відповідній мірі від цих ресурсів, може бути складно забезпечити сталий розвиток без впровадження ефективної політики збереження ресурсів та відновлення їх запасів.

Особливо важливим є зменшення споживання енергії та перехід на використання відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна, вітрова, гідроенергетика та геотермальна енергія. Використання відновлюваних джерел енергії дозволяє знизити залежність від копалин та сприяє збереженню природних ресурсів.

Отже, природні фактори, які впливають на сталий розвиток промислового підприємства, є надзвичайно важливими. Підприємство повинно дотримуватися

екологічних норм та стандартів, щоб забезпечити збалансований підхід до виробництва та дотримання норм охорони довкілля. [25]

Окрім природних факторів, величезний вплив на сталий розвиток промислового підприємства мають соціально-економічні фактори. Вони включають в себе соціальну та економічну сфери діяльності людей, що стосуються виробничої діяльності підприємства. Такі фактори, як кваліфікація працівників, рівень освіти, соціальна інфраструктура, доступність ресурсів, ринкові умови та інші, можуть впливати на ефективність та прибутковість промислового підприємства. Соціально-економічні фактори, що впливають на сталий розвиток підприємства, можуть бути різними та залежати від багатьох чинників. Серед Нижче перераховані деякі з найбільш важливих соціально-економічних факторів можна, зокрема, зазначити наступні:

– Конкуренція є ключовим фактором, що впливає на розвиток будь-якого підприємства. Існування конкурентів на ринку може стимулювати підприємство до покращення якості продукту та зниження витрат, що може призвести до збільшення його прибутку та зміцнення його позицій на ринку.

– Одним із основних соціально-економічних факторів є фінансові ресурси. Їх наявність є важливим фактором для здійснення інвестицій та розвитку підприємства. Недостатність фінансів може призвести до зменшення обсягів виробництва, відставання від конкурентів, та загрози банкрутства.

– Ринок праці є не менш важливим фактором, адже доступність кваліфікованих працівників та ринок праці в цілому впливає на розвиток підприємства. Наявність талановитих та досвідчених працівників може сприяти покращенню виробничих процесів та збільшенню продуктивності праці.

– Одним із важливих факторів також вважаються технології. Використання передових технологій дозволяє підприємству збільшити продуктивність та ефективність виробничих процесів, знизити витрати та підвищити якість продукції. Недостатнє використання передових технологій може призвести до відставання від конкурентів та зменшення попиту на продукцію.

– Фактор законодавства щодо економічної діяльності та підприємництва може впливати на сталий розвиток підприємства. Неадекватне або нечітке законодавство може створювати перешкоди для розвитку підприємства та знижувати його конкурентоспроможність. На зміну законодавства також можуть впливати зміни у соціально-політичній сфері, що може мати вплив на діяльність підприємства.

– Ще одним важливим фактором є соціальна відповідальність. Відповідальне ставлення до соціальної відповідальності є все більш важливим для підприємств, оскільки споживачі та інші зацікавлені сторони стають все більш свідомими та вимогливими. Підприємства повинні відповідати за свої екологічні, етичні та соціальні наслідки своєї діяльності, що може впливати на їхню репутацію та успіх на ринку.[26]

Отже, успішний розвиток підприємства залежить від багатьох факторів, серед яких важливе місце займають соціально-економічні фактори. Для досягнення сталого розвитку підприємства необхідно бути свідомими про вплив цих факторів та враховувати їх у плануванні та управлінні діяльністю підприємства.

Програми соціальної відповідальності бізнесу (СВБ) є важливим інструментом для забезпечення сталого розвитку промислових підприємств. СВБ включають в себе дії, спрямовані на підвищення соціальної відповідальності підприємства в громаді, в якій воно працює, зменшення його впливу на навколишнє середовище та збільшення його позицій на ринку. [27]

Одним з головних завдань СВБ є забезпечення соціального благополуччя громади, в якій працює підприємство. Для цього бізнес повинен брати участь у розвитку соціальних програм, які сприяють покращенню якості життя місцевих жителів, забезпеченню доступу до освіти та медичних послуг, розвитку культури та спорту. В рамках СВБ підприємства можуть організовувати благодійні заходи, пожертвувати кошти на будівництво та ремонт соціальної інфраструктури, надавати спонсорську допомогу громадським організаціям та благодійним фондам.

Ще одним важливим завданням СВБ є зменшення впливу підприємства на навколишнє середовище. Це може бути досягнуто шляхом використання екологічно чистих технологій виробництва, зменшення викидів шкідливих речовин, відновлення та захист природних ресурсів. Крім того, підприємства можуть вести активну політику у сфері енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії, що зменшує їх власні витрати на електроенергію та допомагає зменшити викиди парникових газів. Підприємства можуть вести роботу з утилізації відходів, відновлення та переробки матеріалів, що дозволяє зменшити вплив на навколишнє середовище.

Крім того, програми соціальної відповідальності бізнесу можуть також допомогти промисловим підприємствам забезпечити сталий розвиток шляхом залучення нових клієнтів та збільшення лояльності існуючих. Соціально-відповідальний бізнес привертає увагу покупців, які шукають продукти та послуги, які відповідають їхнім цінностям та ідеалам. Якщо підприємство демонструє свою здатність бути соціально відповідальним, то це може привести до збільшення продажів та підтримки від клієнтів, що в свою чергу допоможе зберегти та зміцнити позиції на ринку.

Програми соціальної відповідальності також можуть допомогти залучити та зберегти талановитих працівників. Якщо промислове підприємство має репутацію соціально-відповідальної організації, то це може бути важливим фактором для приваблення кваліфікованих працівників, які прагнуть працювати у підприємстві, яке діє з увагою до соціальних проблем та має відповідальний підхід до бізнесу. [27]

Отже, програми соціальної відповідальності бізнесу мають важливу роль у забезпеченні сталого розвитку промислових підприємств. Вони допомагають зберегти репутацію та позиції на ринку, залучити та зберегти талановитих працівників, збільшити продажі та збільшити лояльність клієнтів. Крім того, вони сприяють вирішенню соціальних проблем, зменшенню впливу підприємств на навколишнє середовище та створенню більш стійкої та здорової економіки.

1.2 Методологічні підходи до забезпечення сталого розвитку промислового підприємства

Концепція кругового економічного принципу виробництва (Circular Economy) є однією з найбільш важливих тенденцій у сучасному економічному розвитку. Ця концепція передбачає створення такої системи виробництва та споживання товарів та послуг, що максимально ефективно використовує ресурси та зменшує негативний вплив на довкілля. [28]

Кругова економіка базується на ідеї "замкнутого кола", де відходи одного виробництва стають сировиною для іншого. Таким чином, відходи не є проблемою, а стають цінним ресурсом. У круговій економіці прагнуть до максимально можливого використання ресурсів та зменшення відходів, а також до зменшення енерговитрат та зменшення викидів в атмосферу. Для досягнення цих цілей використовуються різні стратегії, такі як збереження та ефективне використання ресурсів, розвиток відновлюваних джерел енергії, продовження терміну експлуатації продуктів та розвиток нових бізнес-моделей.

Однією з основних цілей концепції є максимальне використання вторинних сировинних матеріалів та мінімізація відходів. Для цього необхідно розробляти технології переробки відходів у вторинні ресурси, а також зменшувати кількість відходів шляхом раціонального використання ресурсів та використання екологічно чистих технологій. Один з прикладів компанії, яка активно займається переробкою відходів, є компанія Procter & Gamble (P&G). P&G є глобальним виробником товарів споживання, таких як косметика, побутова хімія та засоби гігієни. У рамках своєї програми "Ambition 2030", P&G встановила амбітну мету зменшення відходів до нуля та переходу до циркулярної економіки. Компанія працює над розробкою і впровадженням інноваційних технологій для переробки та вторинного використання своїх упаковок та продуктів. Наприклад, P&G використовує перероблену пластикову упаковку в деяких своїх продуктах,

таких як флакони для шампунів або пляшки для засобів гігієни. Компанія активно співпрацює зі спеціалізованими переробниками та створює системи для збору та переробки пластикових відходів, щоб перетворити їх на вторинні матеріали для виробництва нових упаковок.

Розвиток відновлюваних джерел енергії також є важливим компонентом кругової економіки. Відновлювані джерела енергії, такі як сонячна, вітрова та гідроенергетика, дають можливість зменшувати залежність від необновлюваних ресурсів та зменшувати викиди в атмосферу.

Кругова економіка передбачає також зменшення використання шкідливих речовин, забезпечення екологічно безпечного виробництва та зменшення відходів на мінімум. Ключовим принципів кругової економіки є перехід від лінійної моделі виробництва до замкнутої системи, де вироблені продукти знову використовуються як сировина для виробництва нових продуктів.

Кругова економіка має значний потенціал для зменшення негативного впливу виробництва на довкілля та забезпечення сталого розвитку. Вона сприяє зменшенню кількості відходів та забезпечує раціональне використання ресурсів, що в свою чергу може привести до зменшення витрат на сировину та енергію.[28]

Узагальнюючи, концепція кругового економічного принципу виробництва є ключовим інструментом для досягнення сталого розвитку та зменшення впливу на довкілля. Вона базується на принципах ефективного використання ресурсів, розвитку відновлюваних джерел енергії, продовженні терміну експлуатації продуктів, розвитку нових бізнес-моделей, створенні закритого циклу виробництва та залученні учасників до системи кругового виробництва.

Використання зелених технологій в промисловому виробництві - це важлива тема в сучасному світі, де зростає усвідомлення про вплив промисловості на навколишнє середовище та здоров'я людей. Зелені технології - це технології, які забезпечують виробництво товарів та послуг з найменшою можливою шкодою для природи, економічно ефективні та соціально відповідальні. [29]

Однією з головних переваг використання зелених технологій є зниження викидів шкідливих речовин, що спричиняють забруднення повітря та води. Це може бути досягнуто за допомогою використання альтернативних джерел енергії, таких як сонячна та вітрова енергія, енергоефективних технологій та раціонального використання ресурсів.

Зелені технології також можуть забезпечити позитивний економічний ефект для підприємств, які їх використовують. Вони можуть допомогти знизити витрати на енергопостачання та сировину, а також збільшити ефективність виробництва та покращити якість продукції. Крім того, підприємства, які використовують зелені технології, можуть залучати більше клієнтів, які позитивно ставляться до сталих та екологічних підприємств.

Основні принципи зелених технологій в промисловому виробництві полягають у забезпеченні ефективного використання ресурсів, зменшенні відходів та викидів, покращенні якості продукції та зменшенні впливу на навколишнє середовище. Найбільш поширені методи застосування зелених технологій в промисловому виробництві: [30]

- 1) Використання відновлювальних джерел енергії - одним з найбільш ефективних способів зменшення кількості викидів є перехід на відновлювальні джерела енергії, такі як сонячна та вітрова енергія.
- 2) Використання енергоефективних технологій - це може включати в себе використання новітньої техніки, яка має кращу енергоефективність, а також оптимізацію процесів виробництва, що дозволяє зменшити витрати енергії та матеріалів.
- 3) Використання біорозкладаючих матеріалів та упаковок - це дозволяє зменшити кількість сміття та скоротити час розкладання відходів.
- 4) Використання зелених будівельних матеріалів.
- 5) Використання екологічно чистих речовин - заміна шкідливих хімікатів та матеріалів на більш екологічно безпечні.
- 6) Водозберігаючі технології - оптимізація використання води та зменшення її витрат під час виробництва.

- 7) Використання рециклованих матеріалів - переробка відходів та використання їх у виробництві нових матеріалів.
- 8) Зменшення викидів та відходів - використання технологій для очищення води та повітря, переробка відходів та зменшення відходів у процесі виробництва.

Використання зелених технологій в промисловому виробництві має багато переваг. По-перше, це зменшує вплив на навколишнє середовище, зменшує викиди шкідливих речовин та відходів. По-друге, це дозволяє підприємствам зекономити кошти на енерговитратах, збереженні матеріальних ресурсів та зменшенні витрат на утилізацію відходів. По-третє, зелені технології сприяють розвитку інновацій та нових технологій, що може бути корисним для розвитку економіки та створення нових робочих місць.

Усі ці фактори зробили зелені технології незамінними в промисловому виробництві. Більшість підприємств стали приділяти більше уваги екологічній сталості свого виробництва та розглядають застосування зелених технологій як важливу складову своєї діяльності.[30]

Розробка та впровадження системи управління сталістю є важливим кроком для підприємства у забезпеченні стійкості та конкурентоспроможності на ринку. Ця система створена для планування, розробки та впровадження стратегій залучення, утримання, розвитку та оцінки персоналу. Вона спрямована на створення довгострокової стратегії управління кадрами, що допоможе підприємству забезпечити наявність необхідного кваліфікованого персоналу та його ефективність у розвитку бізнесу та складається з наступних етапів: [31]

- Перший етап розробки системи управління сталістю полягає у проведенні аналізу потреб та можливостей підприємства у кадрах. Важливо оцінити потреби компанії у кваліфікованих працівниках, їх кількість, склад, якість та досвід. Необхідно вивчити можливості привернення нових працівників, які можуть допомогти у забезпеченні стратегічних цілей підприємства.
- Другий етап полягає у розробці стратегії залучення та утримання кваліфікованого персоналу. Необхідно визначити якість та кількість

персоналу, яка потрібна підприємству, а також розробити програму залучення кваліфікованих кандидатів. Стратегія утримання працівників включає в себе розробку програми навчання та розвитку працівників, їх мотивацію та стимулювання до досягнення результатів, а також створення комфортних умов праці.

- Третій етап - планування кар'єрного розвитку працівників та розвиток їх професійних компетенцій. Для цього необхідно розробити програму навчання та розвитку працівників, яка включає в себе систему оцінки роботи та професійного росту та підтримку кар'єрного розвитку працівників.
- Четвертий етап - розробка системи контролю та оцінки результатів. Це включає розробку інструментів контролю та оцінки результатів роботи працівників, а також моніторинг виконання стратегій залучення та утримання кадрів. Це дозволить підприємству налагодити процеси та визначити ефективність програм, які були запроваджені на попередніх етапах.
- Останній етап - розробка стратегії забезпечення рівності та багатоманітності. Необхідно забезпечити рівні умови для всіх працівників незалежно від їхньої раси, статі, віку, національності та інших характеристик. Також важливо врахувати багатоманітність персоналу та розробити стратегії для забезпечення різноманітності у колективі, що допоможе підвищити ефективність роботи та забезпечити нові ідеї та підходи.

Усі етапи розробки та впровадження системи управління сталістю на підприємстві повинні бути інтегровані та спрямовані на досягнення стратегічних цілей компанії. Важливо також врахувати особливості підприємства та його бізнес-моделі, а також забезпечити відповідну підтримку та залучення всіх рівнів управління та працівників для успішного впровадження системи управління сталістю.

Для успішного впровадження системи управління сталістю на підприємстві необхідно враховувати кілька ключових факторів. По-перше, це підтримка високого керівництва компанії та залучення всіх рівнів управління до розробки та впровадження системи. По-друге, це врахування потреб та очікувань працівників та їх активна участь у розробці та впровадженні системи. По-третє, це визначення метрик та індикаторів ефективності системи, які дозволять відслідковувати її результативність та вчасно коригувати процеси. [31]

Розробка та впровадження системи управління сталістю на підприємстві є складним та багатоетапним процесом, який вимагає високої кваліфікації спеціалістів з управління персоналом. Проте успішна реалізація цієї системи може значно покращити ефективність роботи підприємства та забезпечити стійкий розвиток компанії в майбутньому.

Фінансові показники є важливим елементом сталого розвитку промислового підприємства. Вони дають можливість визначити ефективність фінансових ресурсів, що витрачаються на розвиток підприємства, а також ступінь його конкурентоспроможності на ринку. Основні фінансові показники, які використовуються для вимірювання сталого розвитку промислового підприємства, включають:

[32]

– Прибуток (або рентабельність) - цей показник відображає, скільки прибутку генерує підприємство за даний період відносно його витрат. Висока рентабельність означає, що підприємство ефективно використовує свої ресурси та може інвестувати в подальший розвиток.

– Оборотність активів - цей показник відображає, наскільки ефективно підприємство використовує свої активи для генерації прибутку. Висока оборотність активів свідчить про те, що підприємство ефективно використовує свої активи та може генерувати прибуток з меншої кількості ресурсів.

– Забезпеченість капіталом - цей показник відображає, наскільки підприємство може залучати капітал для розвитку та інвестування. Висока

забезпеченість капіталом означає, що підприємство може легко залучати фінансові ресурси та розвиватися швидко.

– Заборгованість - цей показник відображає, скільки грошей підприємство заборгувало своїм кредиторам та іншим сторонам. Висока заборгованість може свідчити про те, що підприємство має фінансові проблеми та може мати проблеми зі сплатою своїх зобов'язань у майбутньому.

– Коефіцієнт ліквідності - цей показник відображає, наскільки підприємство може виконати свої фінансові зобов'язання у випадку, якщо виникнуть негативні фінансові ситуації. Висока ліквідність свідчить про те, що підприємство має достатньо грошових ресурсів, щоб виконувати свої зобов'язання в будь-який час.

– Коефіцієнт заборгованості - цей показник відображає, який відсоток загальної вартості активів підприємства складається з його заборгованості. Високий коефіцієнт заборгованості може свідчити про те, що підприємство залежить від зовнішніх джерел фінансування та може бути менш стійким у випадку негативних економічних умов.

– Коефіцієнт фінансової стійкості - цей показник відображає, наскільки підприємство стійке до змін в економічних умовах. Високий коефіцієнт фінансової стійкості свідчить про те, що підприємство може витримати негативні економічні умови та продовжувати свою діяльність.

Усі ці показники допомагають визначити ефективність фінансової діяльності підприємства та дати можливість приймати обґрунтовані рішення щодо розвитку підприємства в майбутньому. Важливо враховувати не лише фінансові, але й соціальні, екологічні та етичні аспекти при прийнятті рішень, щоб забезпечити стійкий та ефективний розвиток підприємства в довгостроковій перспективі.

Екологічні показники сталого розвитку промислового підприємства включають різноманітні показники, що вимірюють вплив підприємства на довкілля. Для забезпечення сталого розвитку промислового підприємства, необхідно контролювати та зменшувати його вплив на навколишнє середовище. Основні екологічні показники сталого розвитку промислового підприємства:[33]

– Викиди забруднюючих речовин: Кількість викидів забруднюючих речовин у повітря, воду і ґрунт може бути використана для вимірювання впливу підприємства на довкілля. Одним з важливих показників є кількість викидів парникових газів, таких як вуглекислий газ, метан та діоксид азоту. Підприємство може зменшити свої викиди, використовуючи більш ефективні технології або замінюючи шкідливі матеріали на більш безпечні.

– Відходи: Кількість відходів, яку підприємство генерує, також може бути використана для вимірювання екологічного впливу. Підприємство може зменшити кількість відходів, використовуючи повторне використання матеріалів або переробку відходів.

– Використання ресурсів: Ефективне використання ресурсів, таких як енергія, вода, паливо, є ключовим показником сталого розвитку. Підприємство може зменшити своє споживання ресурсів, використовуючи ефективніші технології, зменшуючи відходи або впроваджуючи системи управління енергоефективністю.

– Водні ресурси: Підприємство повинно контролювати своє використання водних ресурсів, забезпечуючи їх ефективне використання та зменшення витрат. Також, необхідно зменшити забруднення водних ресурсів відходами та викидами, які можуть містити шкідливі речовини.

– Екологічний менеджмент: Важливим показником сталого розвитку є наявність системи екологічного менеджменту на підприємстві. Така система дозволяє відстежувати та контролювати вплив підприємства на довкілля, визначати зони ризику та приймати заходи щодо зменшення негативного впливу на довкілля.

– Екологічна освіта: Робота з персоналом щодо екологічних проблем та навчання їх екологічних норм та стандартів є також важливим показником сталого розвитку промислового підприємства.

– Соціальна відповідальність: Підприємство повинно враховувати вплив своєї діяльності на місцеву спільноту та соціальні аспекти, такі як здоров'я та безпека на робочому місці, права працівників та т.д. Соціальна відповідальність

також включає у себе участь підприємства в благодійних та інших соціальних програмах.

Усі ці показники допомагають забезпечити ефективне використання ресурсів, зменшити викиди та забруднення, забезпечити безпеку працівників та зменшити негативний вплив на довкілля. Реалізація цих показників є ключовою для досягнення сталого розвитку промислових підприємств та збереження екологічної рівноваги. Крім того, сталість розвитку підприємства може бути показником його конкурентоспроможності та успішності у довгостроковій перспективі.

Для досягнення екологічної сталості підприємство може використовувати різні інструменти та підходи, такі як: [34]

- Екологічні стандарти та сертифікація: Деякі країни мають встановлені екологічні стандарти та сертифікації, які підприємство може використовувати для підтвердження своєї екологічної відповідальності та відповідності до вимог екологічного законодавства.

- Зелені технології: Використання зелених технологій та процесів може допомогти зменшити викиди та забруднення, а також зменшити витрати на енергію та ресурси.

- Екологічне проектування: Розробка продуктів та послуг з урахуванням їх екологічного впливу та забезпеченням екологічної безпеки може бути важливим кроком у досягненні екологічної сталості.

- Кругова економіка: Принцип кругової економіки передбачає використання ресурсів у циклі, забезпечуючи повторне використання та переробку матеріалів, що дозволяє зменшити відходи та забруднення.

Усі ці інструменти можуть бути використані для досягнення екологічної сталості промислових підприємств. Важливо пам'ятати, що екологічна сталість є важливим показником успішності та конкурентоспроможності підприємства у довгостроковій перспективі.[34]

Соціальні показники сталого розвитку промислового підприємства мають велике значення для забезпечення успішної діяльності підприємства та сталого

розвитку економіки в цілому. Відносини з працівниками є одним з ключових аспектів соціальної відповідальності підприємства та включають в себе різні показники. [35]

На сьогоднішній день, соціальна відповідальність промислових підприємств є необхідною умовою для забезпечення сталого розвитку. Навколишній світ змінюється дуже швидко, і підприємства повинні адаптуватися до цих змін, забезпечуючи високі стандарти соціальної відповідальності.

Одним із способів забезпечення соціальної відповідальності є розробка та впровадження ефективних систем управління. Такі системи допомагають підприємствам оцінювати та контролювати їхню соціальну відповідальність та забезпечувати сталість розвитку у цьому напрямку.

Наприклад, програма "соціально відповідального бізнесу" може допомогти підприємствам забезпечити високий рівень соціальної відповідальності шляхом впровадження відповідних політик та процедур, що регулюють їхню діяльність у різних сферах. [27]

Також важливим елементом соціальної відповідальності промислових підприємств є залучення та підтримка громадських організацій, зокрема тих, що займаються захистом прав працівників та правами споживачів.

Одним з основних соціальних показників сталого розвитку промислових підприємств є забезпечення безпеки праці. Відповідальне ставлення до здоров'я та безпеки працівників забезпечує збереження людських життів та зменшення витрат на компенсацію шкоди здоров'ю.

Ще одним важливим показником є забезпечення рівних можливостей для всіх працівників на підприємстві. Це означає, що підприємство повинно працювати над забезпеченням рівних умов праці для всіх працівників, без залежності від їхньої національності, релігії, статі та інших факторів.

Окрім цього, соціальна відповідальність промислових підприємств полягає у забезпеченні своєчасної та високоякісної медичної допомоги своїм

працівникам та їх родинам. Це також включає в себе забезпечення доступу до освіти та навчання, підтримку участі у громадських та благодійних ініціативах.

Соціальна відповідальність промислових підприємств також охоплює забезпечення прийняття заходів, спрямованих на зниження екологічного впливу виробництва на навколишнє середовище та зменшення відходів.[36]

Отже, соціальні показники сталого розвитку промислових підприємств мають вирішальне значення для сталого розвитку економіки та забезпечення довгострокового успіху підприємства. Це потребує зусиль з боку підприємств та регуляторних органів у розробці та впровадженні ефективних стратегій соціальної відповідальності.

1.3 Вплив економічної кризи та умов, викликаних нею на забезпечення сталого розвитку промислового підприємства.

Економічна криза може мати значний вплив на промислове підприємство, його здатність до забезпечення сталого розвитку та досягнення стратегічних цілей. Це може бути спричинено зниженням попиту на товари та послуги, скороченням інвестицій та надходжень, збільшенням конкуренції та труднощами з отриманням фінансування.

Економічна криза є станом економіки, коли попит на товари та послуги знижується, ціни на них падають, зростає безробіття та скорочуються інвестиції. Такий стан супроводжується загальним погіршенням економічної ситуації в країні та світі. [37]

Причини економічної кризи можуть бути різними, включаючи високий рівень інфляції, спад виробництва, зниження цін на товари та послуги, фінансові бульбашки, нестабільність міжнародних фінансових ринків, політичні конфлікти та кризи. Іноді причинами економічної кризи є системні порушення в економічній системі, такі як невідповідність між попитом та пропозицією,

неефективне управління, перенасичення ринку, недостатня інноваційна активність тощо.

Наслідки економічної кризи можуть бути значними та включати зменшення виробництва, руйнування бізнесу, збільшення безробіття та зниження покупної спроможності населення, зменшення податкових надходжень для держави та збільшення її державного боргу, зниження рівня життя та загострення соціальних проблем.

Економічні кризи мають циклічний характер, і їх виникнення є явищем, яке неможливо уникнути, у системі ринкової економіки. Цикли економічного зростання та спаду пов'язані зі зміною фаз бізнес-циклу: зростання, пік, рецесія та депресія. Це означає, що економічні кризи не можна повністю запобігти, але можна зменшити їхні наслідки та забезпечити сталість розвитку економіки. [37]

Одним з ключових факторів, які можуть стримувати забезпечення сталості розвитку, є нестабільність міжнародних фінансових ринків. Глобалізація економіки та інтеграція країн у світову економіку можуть призвести до збільшення ризиків економічної нестабільності, так як проблеми в одній країні можуть мати наслідки для інших країн. [38]

Іншим важливим фактором, який може стримувати забезпечення сталості розвитку, є недостатня інноваційна активність промислових підприємств. Недостатня реалізація інноваційних проектів може призвести до зменшення конкурентоспроможності підприємств та зниження їхньої прибутковості.

Також важливо звернути увагу на необхідність розвитку економіки з урахуванням принципів сталого розвитку. Недбале ставлення до екології та неврахування соціальних аспектів може призвести до зниження рівня життя населення та зменшення прибутковості підприємств у майбутньому.

Умовами, які можуть забезпечити сталість розвитку промислового підприємства під час економічної кризи, є ефективне управління, розробка та реалізація інноваційних проектів, диверсифікація виробництва, відкриття нових ринків збуту, зменшення витрат та підвищення ефективності виробництва,

підтримка напрямків, які можуть бути менш чутливі до коливань на ринку, та розвиток механізмів реагування на зміни на ринку.[39]

Також важливо звернути увагу на питання фінансування та кредитування промислових підприємств. Умови, які пропонують банки та інші фінансові установи, можуть мати великий вплив на розвиток підприємства під час економічної кризи. Тому важливо розвивати механізми державної підтримки та сприяння розвитку підприємств, що дозволить забезпечити сталість розвитку у складних економічних умовах.

Загалом, економічна криза може мати серйозний вплив на забезпечення сталого розвитку промислового підприємства. Однак, застосування ефективних стратегій та механізмів управління можуть допомогти зменшити ризики та наслідки економічних криз та забезпечити сталість розвитку підприємства у складних умовах.

Щодо впливу економічної кризи на промислові підприємства. Один з основних впливів економічної кризи на промислове підприємство - це зменшення попиту на його продукцію та послуги. Це може призвести до скорочення виробництва та зниження прибутку. Це негативно позначиться на здатності підприємства до забезпечення сталого розвитку, оскільки воно може не мати достатніх ресурсів для розширення своєї діяльності, інвестування в дослідження та розробки нових продуктів та процесів, або покращення своєї інфраструктури та екологічної відповідальності. [37]

Зменшення інвестицій та надходжень також може мати негативний вплив на здатність промислового підприємства до забезпечення сталого розвитку. Умови кризи можуть призвести до того, що інвестори будуть більш обережними та недовірливими щодо інвестування своїх коштів у нові проекти та розширення існуючих. Це може призвести до того, що підприємство буде змушене здійснювати скорочення витрат та поступатися у своїх стратегічних цілях.

Конкуренція може також збільшитися в умовах економічної кризи. Це може бути спричинено тим, що інші підприємства можуть також змушені бути більш агресивними у своїх стратегіях та ціновій політиці, щоб зберегти свою

долю на ринку. Наслідками буде те, що промислове підприємство буде змушене знижувати свої ціни та вартість продуктів, щоб конкурувати з іншими підприємствами. Це може мати негативний вплив на доходи та прибуток підприємства.

Щодо забезпечення сталого розвитку промислового підприємства, важливо враховувати декілька факторів: [40]

- По-перше, важливо зменшити витрати та ефективніше використовувати ресурси, щоб забезпечити сталість у виробництві та діяльності підприємства. Це може бути досягнуто за допомогою використання ефективних технологій та процесів, а також за допомогою підвищення екологічної відповідальності та зменшення відходів та забруднення.
- По-друге, важливо забезпечувати диверсифікацію виробництва та розширення асортименту продуктів, щоб зменшити залежність від одного виду продукції. Це може допомогти зменшити ризики, пов'язані зі зміною попиту та конкуренцією на ринку.
- По-третє, важливо забезпечувати розвиток та інновації, щоб підприємство могло залишатися конкурентоспроможним та привабливим для інвесторів. Це може бути досягнуто за допомогою інвестування в дослідження та розробки нових технологій та продуктів, а також за допомогою залучення кваліфікованих фахівців та працівників, які забезпечать високу якість виробництва та надання послуг.
- По-четверте, важливо забезпечувати ефективне управління фінансами та ресурсами, щоб забезпечити сталість підприємства в умовах економічної кризи. Це може бути досягнуто за допомогою вивчення ринкових тенденцій та прогнозів, забезпечення стабільної фінансової бази та ефективного контролю над витратами та витратами.

Загалом, вплив економічної кризи на забезпечення сталого розвитку промислового підприємства може бути значним, але підприємство може забезпечити сталість та конкурентоспроможність, якщо будуть вжиті відповідні заходи. Важливо пам'ятати, що кожна криза може бути і шансом для розвитку та

покращення діяльності підприємства, якщо будуть вжиті правильні стратегічні рішення та заходи.

Крім того, важливо забезпечувати соціальну сталість підприємства, оскільки економічна криза може призвести до скорочення робочих місць, зменшення оплати праці та загострення соціальних проблем серед працівників. Забезпечення соціальної сталості може бути досягнуто шляхом підтримки та розвитку корпоративної культури, включаючи соціальні програми та підтримку спільнот, в яких працює підприємство.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЧИННИКІВ ВПЛИВУ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

2.1 Аналіз впровадження на промисловому підприємстві напрямів, що забезпечують можливість його сталого розвитку

Промислові підприємства є важливим елементом економіки країни, проте їх діяльність часто супроводжується негативним впливом на навколишнє середовище та здоров'я людей. У зв'язку з цим, впровадження на підприємстві напрямів, що забезпечують можливість його сталого розвитку, є важливим завданням.

Використання екологічних технологій - це один з найважливіших напрямів, спрямованих на сталий розвиток промислових підприємств. Такі технології дозволяють зменшити вплив промислових підприємств на довкілля, а також знизити витрати на утилізацію відходів та охорону довкілля. Одним з найпоширеніших методів екологічних технологій є повторне використання та переробка відходів. Цей метод дозволяє зменшити кількість відходів, що надходять на сміттєзвалища та забруднюють довкілля. Повторне використання матеріалів та компонентів може зменшити витрати на виробництво та зменшити кількість відходів, що надходять на сміттєзвалища. Переробка відходів також є важливим елементом екологічних технологій. Цей процес дозволяє перетворювати відходи на сировину для виробництва нових товарів, що дозволяє зменшити витрати на придбання сировини та зменшити кількість відходів. Гарний приклад повторного використання матеріалів та компонентів подає компанія «Адідас». Одним з найбільш відомих проектів є програма під назвою "Adidas Parley for the Oceans". У рамках цієї програми "Adidas" співпрацює з організацією "Parley for the Oceans", що бореться з забрудненням океанів

пластиковим сміттям. "Adidas" використовує відновлювані матеріали, такі як перероблений пластиковий сміття з океанів, для створення своїх продуктів. Наприклад, у колекції "Adidas Parley" взуття та одяг виготовляються з еко-інноваційних матеріалів, включаючи перероблені пластикові пляшки. Компанія збирає пластикове сміття з пляшок та інших джерел, переробляє його на волокна та використовує для створення продуктів "Adidas Parley". Використання екологічно чистих матеріалів може допомогти зменшити вплив промислових підприємств на довкілля та забезпечити безпеку працівників. Наприклад, використання екологічно чистих фарб та лаків може зменшити викиди шкідливих речовин у повітря та забезпечити більш безпечне робоче середовище для працівників.[41]

Один з яскравих прикладів компанії, яка використовує екологічні технології, це Tesla Inc. - американський виробник електромобілів та сонячних енергосистем. Tesla активно працює над розробкою та виробництвом електромобілів з метою заміни традиційних автомобілів з двигунами згорання і зменшення викидів CO₂. Крім того, Tesla також виробляє інноваційні сонячні панелі та системи зберігання енергії, які допомагають забезпечити стабільну та екологічно чисту електроенергію для будинків і підприємств. Це дозволяє замінити традиційні енергетичні джерела, такі як вугілля або газ, і зменшити негативний вплив на довкілля.

Соціальна відповідальність підприємства другий важливий напрям, на дорозі до сталого розвитку промислового підприємства. Підприємства повинні нести відповідальність за свої соціальні наслідки та вплив на навколишнє середовище, а також дбати про здоров'я та безпеку своїх працівників. У зв'язку з цим, промислові підприємства мають велику відповідальність за забезпечення безпечних та здорових умов праці для своїх працівників. Це може включати впровадження спеціальних заходів безпеки, застосування захисного обладнання та інших заходів для покращення умов праці.

Крім того, соціальна відповідальність підприємства передбачає забезпечення соціальної підтримки для місцевого населення. Це може включати

сприяння розвитку освіти та культури, такі як надання стипендій для студентів, організацію благодійних акцій, підтримку культурних заходів та інше. Підприємства, які включають соціальну відповідальність у свою стратегію розвитку, мають позитивний вплив на місцеве населення та сприяють розвитку громад. Це може відобразитися в поліпшенні якості життя місцевого населення, зменшенні безробіття та підвищенні рівня освіти.

Один з прикладів компанії, яка надає соціальну підтримку для місцевого населення на шляху до сталого розвитку, є компанія Coca-Cola. Coca-Cola є світовим лідером у виробництві безалкогольних напоїв. Компанія Coca-Cola має широку програму соціальної відповідальності, яка включає підтримку місцевих громад та ініціативи зі сталого розвитку. Однією з таких ініціатив є "Water Stewardship" (відповідальне використання води), яка спрямована на збереження водних ресурсів та забезпечення доступу до чистої питної води для місцевого населення. Coca-Cola активно працює над зменшенням свого водного відбитку та підтримкою водних екосистем. Компанія впроваджує програми зі збереження води, включаючи вдосконалення технологій виробництва та сприяння використанню місцевих джерел води. Крім того, Coca-Cola здійснює інвестиції у місцеві громади, підтримуючи проекти з розвитку освіти, охорони здоров'я, підприємництва та соціального розвитку. Вони співпрацюють з місцевими організаціями, надають фінансову та експертну підтримку для реалізації проектів, які сприяють покращенню якості життя місцевого населення.

Соціальна відповідальність підприємства може мати позитивний вплив на його імідж та репутацію серед споживачів та інших зацікавлених сторін. Сьогодні все більше споживачів прагнуть придбати продукти та послуги від підприємств, які не лише пропонують якісні товари, але й дбають про соціальні та екологічні проблеми. Тому, підприємства, які приділяють увагу соціальній відповідальності, можуть мати перевагу перед конкурентами, які не діють за принципом соціальної відповідальності.

Один з прикладів компанії, яка проявляє соціальну відповідальність на шляху до сталого розвитку, є компанія Patagonia. Patagonia є виробником

зовнішнього одягу та спорядження для активного відпочинку. Компанія Patagonia визначає свою місію як "робити найкращі продукти, не завдаючи найбільшого збитку" і активно працює над забезпеченням сталого розвитку та підтримкою соціальної справедливості. Вони впроваджують різні ініціативи, які спрямовані на зменшення негативного впливу на довкілля та підтримку спільнот. Наприклад, Patagonia зосереджується на виробництві високоякісних продуктів, які тривалі та мають найменший можливий вплив на довкілля. Компанія працює над зниженням використання шкідливих хімікатів, впроваджує високі стандарти у сфері праці та дотримання прав праці в усьому своєму постачальницькому ланцюжку. Крім того, Patagonia активно підтримує соціальні та екологічні організації, спрямовані на захист довкілля та підтримку спільнот. Компанія також створила програму "Worn Wear", яка пропонує ремонт та обслуговування їхніх виробів, щоб збільшити їхню тривалість служби та зменшити кількість відходів.

Не менш того, соціальна відповідальність підприємства може бути важливим фактором відносин з державою. Багато країн зараз вимагають від підприємств дотримання соціальних та екологічних норм і стандартів, щоб отримувати різноманітні пільги та підтримку. Тому, підприємства, які включають соціальну відповідальність у свою стратегію, можуть отримати підтримку держави та інших зацікавлених сторін.[42]

Економічна стійкість є третім з головних напрямків, які забезпечують сталий розвиток промислових підприємств. Така стійкість включає в себе не тільки стійкість фінансової сфери підприємства, але й управління його ресурсами, організацію виробничих процесів та розвиток інновацій. Одним з ключових факторів економічної стійкості підприємства є забезпечення стабільності його фінансового стану. Це означає, що підприємство повинно мати достатній запас фінансових ресурсів, щоб забезпечити свою діяльність відповідно до стратегії сталого розвитку. Для досягнення цієї мети, підприємства повинні вести облік своїх фінансових операцій, дотримуватися бюджету та забезпечувати ефективне управління своїми фінансами.

Один з прикладів компанії, яка проявляє економічну стійкість на шляху до сталого розвитку, є компанія Unilever. Ця компанія є одним з найбільших виробників товарів споживчої масової ринкової категорії у світі (асортимент в Україні включає всесвітньовідомі глобальні та локальні бренди: Dove, AXE, Rexona, TRESemme, Clear, Чиста Лінія, Silky Hands, Simple, Signal, Лісовий бальзам, Cif, Domestos, Savo).

Unilever приділяє велику увагу сталому розвитку та має амбітну стратегію, включаючи такі цілі, як зменшення впливу на довкілля, забезпечення сталого виробництва та підтримка економічного розвитку спільнот. Компанія впроваджує різні підходи для досягнення цих цілей. У сфері виробництва Unilever зосереджується на зменшенні енерговитрат та використанні відновлюваних джерел енергії. Вони працюють над зменшенням викидів парникових газів, оптимізують упаковку для зменшення відходів та сприяють ефективному використанню водних ресурсів. Крім того, Unilever активно впроваджує принципи соціальної відповідальності та підтримує спільноти, в яких вони діють. Вони працюють над забезпеченням справедливої оплати праці, безпечних та здорових умов праці для своїх працівників. Крім того, веде різні соціальні програми, спрямовані на поліпшення життя в місцевих громадах, зокрема в сфері освіти, санітарії та гігієни.

Ці підходи допомагають підтримувати економічну стійкість, одночасно забезпечуючи сталість у сфері виробництва, зменшення негативного впливу на довкілля та підтримки місцевого сталого розвитку.

Окрім фінансової стійкості, підприємства повинні забезпечувати ефективне використання своїх ресурсів. Це включає в себе забезпечення високої якості сировини, виробничого обладнання та іншого обладнання, а також ефективного використання робочої сили. Для досягнення цієї мети, підприємства повинні розробляти та впроваджувати стратегії ефективного використання ресурсів, що включає в себе організацію виробничих процесів, аналіз та оцінку ризиків та розробку стратегій розвитку підприємства. Також підприємства повинні забезпечувати постійний розвиток та інновації. Інноваційні процеси

можуть допомогти підприємствам розвивати нові продукти та послуги, покращувати якість та ефективність своєї діяльності, зменшувати витрати та підвищувати конкурентоспроможність.

Один з прикладів компанії, яка ефективно використовує ресурси, є компанія "Метро Кеш енд Керрі" в Україні. Ця компанія є одним з провідних дистриб'юторів продуктів харчування та товарів для громадського харчування. Вона активно застосовує практики з ефективного використання ресурсів, зокрема енергії та водних ресурсів. Вони встановили сучасні системи енергозбереження та оптимізації енергетичного споживання у своїх складах та торгових центрах. Крім того, компанія приділяє увагу оптимізації використання води. Вони впроваджують системи збору та використання дощової води, а також ініціативи щодо зменшення втрат води та впровадження ефективних методів її очищення. "Метро Кеш енд Керрі" також активно працює над зменшенням відходів та сприяє їх утилізації. Вони впроваджують програми з управління відходами, включаючи сортування та переробку відходів, а також сприяють стимулюванню повторного використання та переробки упаковки.

Ці практики дозволяють компанії "Метро Кеш енд Керрі" досягати ефективного використання ресурсів, зменшувати вплив на довкілля та забезпечувати сталість у сфері дистрибуції продуктів харчування. Вони демонструють, що ефективне використання ресурсів може бути вигідним як для компанії, так і для довкілля.

Забезпечення економічної стійкості підприємства потребує системного підходу та планування. Підприємства повинні проводити аналіз своєї діяльності, виявляти потенційні проблеми та ризики, розробляти стратегії зменшення ризиків та забезпечення стійкості, а також впроваджувати інноваційні процеси та виробляти нові продукти та послуги, які забезпечують конкурентоспроможність підприємства на ринку.

[43]

У процесі аналізу впровадження на промисловому підприємстві напрямів, що забезпечують можливість його сталого розвитку, необхідно оцінити

ефективність впровадження кожного з напрямків, а також їх взаємозв'язок та взаємовплив на діяльність підприємства.

Оцінка ефективності впровадження екологічних напрямків повинна включати аналіз зменшення впливу на довкілля, вартості впровадження, ризику, пов'язані з регулюванням та взаємодією з іншими напрямками сталого розвитку.

Для оцінки соціальної відповідальності підприємства необхідно враховувати наявність програм соціальної підтримки для працівників та місцевого населення, рівень безпеки та охорони праці на підприємстві, а також дотримання прав працівників та розвитку культури на підприємстві.

Оцінка економічної стійкості підприємства повинна включати аналіз ефективності управління та використання ресурсів, рентабельності діяльності, фінансової стійкості та можливості інвестування відповідно до стратегії сталого розвитку.

Після проведення аналізу впровадження напрямів сталого розвитку на промисловому підприємстві, необхідно визначити плани та рекомендації щодо подальшого розвитку, з урахуванням знайдених проблем та викликів.

Для подальшого розвитку підприємства можна запровадити такі напрямки:

- Енергоефективність та використання відновлюваних джерел енергії: запровадження енергозберігаючих технологій, встановлення вітрових та сонячних електростанцій;
- Впровадження екологічної політики: зменшення викидів шкідливих речовин, перехід до використання екологічно чистих матеріалів;
- Розвиток корпоративної соціальної відповідальності: підтримка спільнот, які живуть поруч з підприємством, покращення умов праці та розвиток культури на підприємстві.

Необхідно провести оцінку ефективності впровадження кожного з цих напрямків та їх взаємовплив на діяльність підприємства. Наприклад, впровадження енергоефективних технологій може позитивно вплинути на економічну стійкість підприємства через зменшення витрат на електроенергію, а

також позитивно вплинути на екологічну стійкість, зменшуючи викиди шкідливих речовин. Проте, необхідно враховувати вартість впровадження таких технологій та ризику, пов'язані з їх регулюванням.

Далі, після аналізу впровадження кожного з напрямків сталого розвитку на підприємстві, необхідно визначити плани та рекомендації щодо подальшого розвитку. Наприклад, можна рекомендувати підприємству зосередитися на впровадженні енергоефективних технологій, які можуть дати найбільші позитивні результати з точки зору економії ресурсів та зменшення викидів шкідливих речовин. Також можна запровадити систему моніторингу та аналізу відходів та використання ресурсів на підприємстві з метою їх оптимізації.

Для розвитку корпоративної соціальної відповідальності, підприємство може планувати програми підтримки спільнот, які живуть поруч з ним, наприклад, захист довкілля, відновлення природних ресурсів, покращення умов праці та життя. Для забезпечення успішності таких програм, необхідно планувати бюджет та ресурси, включаючи залучення фахівців з соціальної роботи та спеціалістів з питань охорони довкілля.

Нарешті, щодо екологічної політики, підприємство може встановлювати стандарти, які будуть дотримуватися в процесі виробництва, а також забезпечувати належну перевірку та контроль виконання цих стандартів. Також можна запровадити програми зі збору та переробки відходів, зменшення використання неекологічних матеріалів та використання екологічно чистих альтернатив.

Враховуючи всі ці напрямки розвитку, важливо мати на увазі, що вони мають взаємодіяти між собою та бути інтегровані в стратегію підприємства. Також необхідно постійно проглядати та аналізувати їх ефективність та вносити зміни відповідно до перемінних умов та потреб ринку та споживачів.

2.2 Діагностика проблем, що впливають на сталий розвиток підприємства в умовах економічної кризи

Економічна криза є серйозним випробуванням для будь-якого підприємства. Вона може впливати на різні аспекти діяльності компанії, включаючи її здатність до сталого розвитку. Для того, щоб забезпечити сталий розвиток підприємства в умовах кризи, потрібно діагностувати проблеми, які можуть впливати на цей процес.

Діагностика проблем є важливим етапом розвитку будь-якої компанії. У такі складні періоди, як економічні кризи, підприємства стикаються з багатьма проблемами, які можуть впливати на їх сталий розвиток. Наприклад, падіння попиту на продукцію, зменшення прибутку, зростання витрат та боргів, зменшення кількості клієнтів та співробітників, загроза банкрутства та інші. У такі часи компанії повинні виявляти проблеми та шукати шляхи їх вирішення.

Першою проблемою, що може виникнути в умовах економічної кризи, є зменшення прибутку компанії. Зниження попиту на продукцію або послуги призводить до зменшення обсягу продажів, а це в свою чергу може призвести до зменшення прибутку. Це стає перешкодою для забезпечення сталого розвитку підприємства, оскільки компаніям може бути складніше здійснювати інвестиції у нові напрямки діяльності або виконувати програми зменшення впливу на навколишнє середовище. Зменшення прибутку також призводить до зниження мотивації персоналу та негативно вплинути на якість продукції або послуг. У зв'язку з цим, компанії повинні бути готовими до введення заходів з підтримки та стимулювання персоналу, а також забезпечення якості продукції та обслуговування споживачів. Одним з можливих рішень для збільшення прибутку компанії є пошук нових ринків збуту та розширення асортименту продукції або послуг. Також компанії можуть розглянути можливість

підвищення ефективності виробництва та оптимізації витрат. Для цього треба використовувати нові технології та інновації, які дозволяють знизити витрати та покращити якість продукції. [44]

Один з прикладів компанії, яка зменшила свою прибутковість під час кризи, є компанія "The Boeing Company". Boeing є одним з найбільших світових виробників літаків та аерокосмічного обладнання.

Під час кризи, пов'язаної з пандемією COVID-19, авіаційна промисловість зазнала значних труднощів через обмеження в подорожах та зменшення попиту на авіаперевезення. Внаслідок цього, Boeing втратив замовлення на нові літаки, був змушений зупинити виробництво та зазнав значного зниження прибутку. Одним із факторів, які спричинили зниження прибутковості Boeing, було скорочення попиту на нові літаки з боку авіакомпаній, які були вимушені зменшити свої польоти або припинити їх повністю. Це призвело до скасування або відкладення замовлень на нові літаки, що вплинуло на дохід компанії. У зусиллях зменшити вплив кризи, Boeing прийняв ряд стратегічних рішень, таких як зменшення витрат та скорочення робочої сили. Компанія також шукала фінансову підтримку уряду США, отримавши допомогу в рамках пакету допомоги підприємствам, що постраждали від пандемії.

Попри складні часи, Boeing продовжує працювати над вдосконаленням своїх продуктів та послуг, шукаючи інноваційні рішення та сприяючи відновленню авіаційної індустрії. У зв'язку з нещодавнім завершенням пандемії COVID-19, компанія вже відновила виробництво та підвищила свою прибутковість.

Другою проблемою, що впливає на сталий розвиток підприємства, є нестабільність економічної ситуації в країні. Нестабільність може призвести до несприятливих умов для діяльності компанії, включаючи зростання цін на ресурси, погіршення умов роботи з партнерами та зменшення попиту на продукцію або послуги компанії. Це може призвести до складнощів у забезпеченні сталого розвитку підприємства, оскільки це вимагає стабільної економічної ситуації та сприятливих умов для діяльності. Зростання цін на

ресурси призводить до збільшення витрат на виробництво, що може негативно вплинути на прибуток компанії. Погіршення умов роботи з партнерами зменшує обсягу продажів, а це, в свою чергу, може вплинути на прибуток компанії. Зменшення попиту на продукцію або послуги компанії також призводить до складнощів у забезпеченні сталого розвитку підприємства, оскільки через це зменшується обсяг продажів та прибутку.

Один з прикладів компанії, яка зазнала впливу нестабільної економічної ситуації в провідних країнах під час кризи, є компанія Volkswagen AG. Volkswagen є одним з найбільших виробників автомобілів у світі. Під час глобальної фінансової кризи 2008-2009 років, споживчий попит на автомобілі зазнав суттєвого спаду. Економічна нестабільність, зниження доходів споживачів та високий рівень безробіття призвели до зменшення попиту на нові автомобілі. Це мало прямий вплив на компанію Volkswagen, яка під час кризи стикнулася зі зниженням продажів. Зменшення споживчого попиту на автомобілі призвело до перенасичення ринку та зменшення виробництва. Volkswagen втратив ринкову частку і змушений був зменшити виробництво, скоротити робочі місця та прийняти заходи для зниження витрат.

Для пристосування до нестабільної економічної ситуації, компанія Volkswagen зосередила свою увагу на розробці більш економічних та екологічно чистих моделей автомобілів, таких як гібридні та електричні автомобілі, що стало однією з ключових стратегій для відновлення попиту на їх продукцію після кризи.

Отже нестабільність економічної ситуації може також створити можливості для розвитку нових ринків та напрямків діяльності. Компанії можуть шукати нові можливості для розвитку та розширення своєї діяльності, що приводить до збільшення обсягу продажів та прибутку. Також, компанії можуть використовувати кризові періоди для того, щоб зміцнити свої позиції на ринку та здійснювати інвестиції у нові технології та напрямки діяльності.

Для того, щоб забезпечити сталий розвиток підприємства в умовах нестабільної економічної ситуації, компаніям потрібно використовувати різні

стратегії. Наприклад, вони можуть диверсифікувати свою діяльність, щоб зменшити залежність від одного напрямку, або залучати нових клієнтів із різних регіонів чи країн. Крім того, компанії можуть використовувати різні фінансові інструменти для зменшення ризику, такі як страхування, форвардні та опційні контракти на закупівлю ресурсів.

Візьмемо компанію Apple Inc. як приклад використання форвардних контрактів на закупівлю ресурсів. Для забезпечення сталого постачання своєї продукції та контролювання цін, Apple може укладати форвардні контракти з постачальниками ресурсів. Наприклад, компанія може укласти контракти на закупівлю літію для виробництва літій-іонних акумуляторів, алюмінію для корпусів пристроїв або процесорів для комп'ютерів. Це дозволяє Apple зафіксувати ціни на ресурси на майбутній період, забезпечуючи стабільність у вартості виробництва своїх пристроїв. Також, це може допомогти компанії уникнути коливань на ринку ресурсів, особливо в умовах нестабільності цін або обмежених постачань.

Нестабільна економічна ситуація вимагає від компаній змінити свої бізнес-моделі та способи взаємодії з клієнтами та партнерами. Компанії можуть шукати нові способи маркетингу та просування своїх товарів та послуг, використовуючи, наприклад, соціальні мережі та інші цифрові канали. Компаніям потрібно звернути увагу на сталість та екологічність своєї діяльності, що може збільшити їх конкурентоспроможність на ринку.

Третьою проблемою, є зменшення ліквідності компанії. У складних економічних умовах може знижуватися можливість компанії отримувати позики або кредити, що може вплинути на її фінансовий стан та здатність до розвитку. Зменшення ліквідності може призвести до скорочення виробничих потужностей, зменшення обсягу виробництва та зменшення чисельності працівників, що в свою чергу може вплинути на можливість підприємства забезпечувати сталий розвиток. Зменшення ліквідності пов'язано зі зниженням продажів та затримками у розрахунках з партнерами. Недостатня ліквідність може призвести до збільшення витрат на погашення заборгованостей, що може негативно

вплинути на прибуток компанії. Також, зменшення ліквідності може призводити до складнощів у здійсненні інвестицій у нові напрямки діяльності та в розвиток бізнесу.[45]

Одним з можливих рішень проблеми зменшення ліквідності є залучення додаткового капіталу, наприклад, за рахунок залучення інвестицій або видачі короткострокових позик. Крім того, компанії можуть здійснювати заходи зі зменшення витрат та оптимізації бізнес-процесів, що дозволить збільшити прибуток та підвищити ліквідність. Компанії можуть вивчати ринок та здійснювати різноманітні маркетингові заходи для збільшення обсягу продажів та попиту на їх продукцію або послуги.

Один з прикладів зменшення ліквідності провідної компанії під час кризи може бути компанія General Electric (GE). Під час фінансової кризи 2008-2009 років, GE, яка була одним з провідних конгломератів у світі, стикнулася зі складнощами, пов'язаними зі зменшенням ліквідності. Криза призвела до зниження споживчого попиту, скорочення кредитування та загального спаду економічної активності. Одним з основних причин зменшення ліквідності GE було значне зниження ринкової вартості їх активів, зокрема у секторах нерухомості та фінансових послуг. У компанії також було багато короткострокових зобов'язань, що призвело до напруження їх ліквідних активів. У зв'язку з цим, GE було змушене шукати шляхи для забезпечення додаткового капіталу та підтримки ліквідності. Компанія звернулася до урядових програм та отримала фінансову підтримку від уряду США, а також провела емісію нових акцій та залучила додаткові кредити.

Попри важкі часи, GE змогла впоратися зі зменшенням ліквідності та відновити свою стійкість згодом. Компанія перебудувала свій бізнес та зосередилася на своїх основних секторах, таких як енергетика та медичні технології, для забезпечення стабільності та відновлення своєї ліквідності.

Четвертою проблемою, що впливає на сталий розвиток підприємства в умовах кризи, є недостатність фінансових ресурсів для виконання стратегічних цілей компанії. У складних економічних умовах може бути складно здійснювати

інвестиції у нові напрямки діяльності або виконувати програми зменшення впливу на навколишнє середовище. Недостатність фінансових ресурсів може призвести до того, що компанія не зможе виконати свої стратегічні цілі та завдання, що в свою чергу може вплинути на її конкурентоспроможність на ринку. Також, це може стати перешкодою для запровадження нових технологій та інновацій, що є важливим для забезпечення сталого розвитку підприємства.

Розглянемо за приклад популярну компанію - The Walt Disney Company. The Walt Disney Company - одна з найбільших та найвідоміших медіа- і розважальних компаній у світі. Протягом кризи, такої як пандемія COVID-19, компанія зіткнулася зі значними фінансовими труднощами і недостатністю ресурсів для виконання своїх стратегічних цілей. Одним з основних джерел прибутку для Disney є їх паркові та курортні підрозділи, зокрема Disneyland у Каліфорнії та Walt Disney World у Флориді. Під час кризи, багато з цих парків і курортів були змушені призупинити свою роботу або працювати з обмеженнями, що призвело до значного зниження прибутку компанії. Зменшення туристичного потоку, обмеження соціального контакту та закриття готелів та ресторанів у складі Disney курортів призвело до втрати мільйонів доларів. Це призвело до недостатнього фінансування для виконання стратегічних цілей, таких як розширення парків розваг або розвиток нових проектів. У такій ситуації компанія Disney може змушена була затримувати або відкласти реалізацію планів щодо розширення, інвестицій в нові проекти або інновації, оскільки недостатні фінансові ресурси були використані для підтримки вже існуючих підрозділів та відновлення бізнесу після кризи.

Цей приклад ілюструє, як недостатність фінансових ресурсів під час кризи може вплинути на здатність компанії досягти своїх стратегічних цілей та змушує її адаптуватися та приймати важкі рішення для збереження стабільності і відновлення фінансового стану.

Крім того, недостатність фінансових ресурсів може ускладнити виконання програм зменшення впливу на навколишнє середовище. Наприклад, компанії

зіткнуться з труднощами у здійсненні інвестицій у відновлювану енергетику або у реалізації програм зменшення викидів шкідливих речовин.[46]

Останньою проблемою, яку потрібно діагностувати для забезпечення сталого розвитку підприємства в умовах кризи, є неефективне управління ресурсами компанії. У складних економічних умовах важливо ефективно використовувати наявні ресурси, зокрема фінансові, людські та матеріальні. Неефективне управління ресурсами може призвести до зайвих витрат, непотрібних витрат та зменшення конкурентоспроможності компанії. У результаті може знизитися ефективність діяльності підприємства та його здатність до розвитку, що може негативно вплинути на стабільність компанії в умовах кризи. Тому важливо ретельно аналізувати та вдосконалювати систему управління ресурсами, забезпечуючи їх ефективне використання та оптимізацію.

Один з прикладів неефективного управління ресурсами компанії на шляху сталого розвитку може бути компанія Nestlé. Ця компанія є однією з найбільших світових харчових компаній і часто стикається з критикою щодо своєї екологічної відповідальності та використання природних ресурсів. Компанія виробляє широкий спектр харчових продуктів, включаючи воду, соки, каву, молочні продукти та інші. Один з основних аспектів, що породжує критику, - це використання компанією Nestlé природних водних ресурсів. У деяких регіонах, де вони здійснюють свою діяльність, були винесені звинувачення, що компанія надмірно використовує місцеві водні джерела, призводячи до виснаження джерел і погіршення доступу до питної води для місцевих спільнот. Також Nestlé стикнулася зі звинуваченнями у відсутності належного контролю над власним постачанням пальмової олії, яка використовується в їхній продукції. Виробництво пальмової олії пов'язане з вирубуванням тропічних лісів та втратою біорізноманіття.

Ці приклади свідчать про неефективне управління ресурсами компанії Nestlé на шляху сталого розвитку. Вони показують недостатню увагу до екологічних аспектів та здатність компанії до відновлення природних ресурсів,

які вона використовує, а також до впливу своєї діяльності на місцеві спільноти та довкілля.

Усі ці проблеми можуть впливати на сталий розвиток підприємства в умовах економічної кризи. Для забезпечення сталого розвитку підприємства необхідно звернути увагу на кожну з цих проблем та вирішувати їх комплексно.

Важливо також звернути увагу на взаємодію зі споживачами. В економічних умовах кризи споживачі стають більш вимогливими та обережними при здійсненні покупок. Тому підприємства повинні забезпечувати якість продукції та послуг, надавати високий рівень обслуговування та залучати споживачів до співпраці та взаємодії.

Крім того, компанії повинні бути готові до змін та адаптації до нових реалій. Це означає, що вони повинні бути гнучкими та швидко реагувати на зміни в економічному середовищі. Наприклад, якщо змінюється попит на продукцію, компанії повинні швидко переструктуруватися та пристосувати свої виробничі процеси до нових умов.

Також важливо відмітити, що підприємства можуть взяти участь у державних програмах підтримки та стимулювання розвитку бізнесу в складних економічних умовах. Наприклад, державні програми фінансування, пільгові кредити, підтримка інновацій та інші заходи можуть допомогти компаніям зберегти стабільність та розвиватися навіть у складних економічних умовах.

Узагалі, важливо розуміти, що складні економічні умови не тільки можуть бути викликом для бізнесу, але і можуть стати можливістю для розвитку та розширення. Важливо мати стратегію, бути готовим до змін та швидко реагувати на нові умови, щоб забезпечити стійкий розвиток та успіх вашої компанії в незалежності від економічних викликів. Зміни в економіці можуть створити нові можливості для бізнесу, які можуть бути використані для збільшення доходів та зміцнення конкурентоспроможності компанії.

Наприклад, складні економічні умови можуть привести до зменшення конкуренції на ринку, що дає можливість компанії збільшити свою частку на ринку та залучити нових клієнтів. Також економічні виклики можуть

стимулювати компанії до пошуку нових технологій та інновацій, що дозволяє їм покращити свої виробничі процеси та продукцію.

Отже, бізнес повинен бути готовим до змін та швидко реагувати на нові умови, а також забезпечувати якість продукції та високий рівень обслуговування споживачів. Крім того, компанії можуть брати участь у державних програмах підтримки та стимулювання розвитку бізнесу. Такий комплексний підхід дозволить компаніям зберегти стійкість та розвиватися навіть у складних економічних умовах та стати лідерами на своєму ринку.

Розглянемо приклад компанії Amazon. Amazon - одна з найбільших та найуспішніших електронно-комерційних компаній у світі. У складних економічних умовах компанія активно бере участь у державних програмах підтримки та стимулювання розвитку бізнесу. Один з прикладів такої участі може бути програма Amazon Small Business Accelerator. Ця програма запущена компанією в партнерстві з державними органами в деяких країнах з метою підтримки малого бізнесу та розвитку електронно-комерційних платформ. Через цю програму Amazon надає малим підприємствам доступ до своїх інфраструктури, інструментів продажу та маркетингу, а також надає навчання та підтримку для їхнього успішного функціонування на платформі. Компанія також активно співпрацює з різними державними органами та місцевими урядами для розвитку інфраструктури та створення нових робочих місць. Це може включати отримання пільгових умов для будівництва нових складів та розподільчих центрів, залучення державних коштів для розвитку транспортної інфраструктури та інших заходів, що сприяють розвитку бізнесу компанії та економіки в цілому.

Цей приклад демонструє, як Amazon активно використовує державні програми підтримки для стимулювання свого розвитку та сприяння розвитку малого бізнесу. Це взаємовигідне партнерство між компанією та урядом допомагає створити благоприятні умови для підприємництва та економічного зростання.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ.

3.1. Обґрунтування пропозицій щодо забезпечення сталого розвитку промислового підприємства в умовах економічної кризи

Умови економічної кризи можуть стати справжнім випробуванням для промислових підприємств, оскільки негативний вплив кризи може привести до зменшення обсягів виробництва, зниження ліквідності та недостатнього фінансування проєктів, що може позначитися на сталому розвитку підприємства. У таких умовах компанії повинні розглянути критичні проблеми та відповідні заходи для забезпечення сталого розвитку.[27]

- 1) Ретельний аналіз фінансового стану компанії та її ліквідності. Для забезпечення стійкості фінансового стану компанії та підвищення її ліквідності, необхідно провести ретельний та глибокий аналіз фінансових показників, що дозволить виявити можливість отримання нових джерел фінансування та зменшити зайві витрати. При цьому варто враховувати фактори, що впливають на фінансовий стан компанії, такі як кон'юнктура ринку, політика уряду, фінансові ризики тощо. Також, на сьогоднішній день, компанії повинні розглядати можливість отримання державних та інших форм допомоги для підтримки своєї діяльності та збільшення ліквідності, що може включати дотації, кредитування під низький процент, стимулювання податкових знижок та інших програм. Варто також звернути увагу на можливості отримання фінансування від інвесторів, публічне розміщення акцій на фондовій біржі та інші форми фінансування, що можуть забезпечити стійкість фінансового стану компанії та підвищити її ліквідність.

- 2) Планування стратегічних проектів та інвестицій у нові напрямки діяльності. Для забезпечення сталого розвитку компанії в економічно важкий час необхідно ретельно спланувати стратегічні проекти та інвестиції в нові напрямки діяльності. При цьому, враховуючи негативні наслідки економічної кризи, компанії мають зосередитися на тих напрямках, які мають потенціал для забезпечення сталого розвитку у майбутньому. Наприклад, розвиток екологічної технології та енергоефективності може призвести до зниження витрат на енергію, забезпечення конкурентних переваг та збільшення прибутку компанії. Розгляд можливості впровадження новітніх технологій та розробка інноваційних продуктів можуть також забезпечити сталість та розвиток компанії в майбутньому. Планування таких стратегічних проектів та інвестицій допоможе компанії зробити високоякісні рішення щодо її майбутнього розвитку.
- 3) Покращення управління ресурсами компанії. Це означає ефективне використання фінансових, людських та матеріальних ресурсів. Компанії можуть зосередитися на оптимізації виробничих процесів та зменшенні витрат на енергопостачання та сировину. Крім того, важливо забезпечити ефективне використання робочого часу та вдосконалення системи управління персоналом. Для покращення управління ресурсами компанії можна також розглянути впровадження нових технологій, які можуть допомогти знизити витрати та покращити продуктивність. Наприклад, впровадження автоматизованих систем виробництва або програмного забезпечення для ефективного управління складськими запасами. Також можна розглянути використання сучасних інструментів аналізу даних для прийняття кращих управлінських рішень та покращення стратегічного планування компанії.
- 4) Забезпечення якості продукції та послуг. Це допоможе зберегти клієнтів та забезпечити збільшення прибутку. Умови економічної кризи можуть знизити якість продукції та послуг, тому компанії повинні зосередитися на

забезпеченні високої якості, що збільшить задоволення клієнтів та збільшить їх лояльність. Для забезпечення якості продукції та послуг компанії можуть вдосконалювати систему контролю якості, проводити регулярні перевірки та аудити процесів, впроваджувати нові технології та матеріали, залучати досвідчених фахівців для підвищення кваліфікації персоналу. Крім того, важливо бути відкритими до зворотного зв'язку від клієнтів та вчасно реагувати на їхні вимоги та пропозиції.

- 5) **Забезпечення соціальної відповідальності компанії.** Важливо зберігати добрі відносини з працівниками та дотримуватися етичних стандартів. Це може сприяти створенню позитивного іміджу компанії та забезпечити сталість розвитку. Для забезпечення соціальної відповідальності компанії можна розглядати такі напрямки, як забезпечення безпеки та здоров'я працівників, створення сприятливих умов праці, дотримання екологічних та соціальних стандартів у виробництві та постачанні продукції, підтримка благодійних та культурних проектів. Компанії можуть також дотримуватися принципів соціальної відповідальності у взаєминах з партнерами та клієнтами, наприклад, відмовлятися від співпраці з компаніями, які порушують права працівників або не дотримуються етичних принципів.
- 6) **Розвиток інноваційних технологій та продуктів.** Компанії повинні зосередитися на розробці та впровадженні нових технологій та продуктів, що забезпечать конкурентні переваги та збільшення прибутку. Це може бути розвиток власної науково-дослідної бази або співпраця з іншими компаніями. Додам, що розвиток інноваційних технологій та продуктів може бути важливим фактором для залучення нових клієнтів та розширення ринків збуту. Крім того, інновації можуть допомогти компанії зменшити витрати та покращити якість продукції чи послуг.
- 7) **Розвиток та впровадження програм енергозбереження.** Компанії повинні зосередитися на зниженні витрат на енергію та впровадженні енергоефективних технологій. Запровадження енергоефективних

технологій та програм енергозбереження - це не лише стратегічний крок до зменшення витрат на енергію, а й екологічно обґрунтований крок до збереження навколишнього середовища. При реалізації таких програм, компанії можуть відчуті значні вигоди, які включають зниження витрат на енергію, зменшення викидів в атмосферу, підвищення ефективності виробничих процесів та підвищення якості продукції.

- 8) Забезпечення сталості відносин зі стейкхолдерами. Компанії повинні забезпечити взаємовигідні відносини зі своїми партнерами, постачальниками, що забезпечить стабільність бізнесу та його розвиток у майбутньому. Це може бути досягнуто через відкритість та чесність у спілкуванні, взаєморозуміння та дотримання угод.
- 9) Впровадження стратегії міжнародної експансії. Є одним із ключових факторів успіху компанії у сучасному світі. Це дає можливість розширювати географію діяльності, залучати нових клієнтів та збільшувати обсяги продажів. Проте, перед тим як вирушати на зовнішні ринки, необхідно ретельно вивчити специфіку місцевого ринку та культурні особливості країни, зокрема правові, фінансові та податкові аспекти. Крім того, важливо визначити свої конкурентні переваги та розробити ефективну стратегію маркетингу та продажів. Враховувати ризики, пов'язані зі зміною економічного та політичного середовища, технологічних інновацій та конкуренції. Успішна міжнародна експансія може принести компанії значні користі, але лише за умови правильної підготовки та виконання стратегії. Усі ці кроки можуть бути дуже корисними для компаній, які прагнуть забезпечити стабільний розвиток та збільшення прибутку. Важливо зосередитися на усіх аспектах бізнесу та постійно вдосконалювати свою діяльність, щоб забезпечити успіх у майбутньому.

3.2 Оцінка ефективності застосування інструментів сталого розвитку на промисловому підприємстві в умовах економічної кризи

В умовах економічної кризи питання сталого розвитку стає особливо актуальним для промислових підприємств. Сталість розвитку забезпечує збалансований розвиток виробництва, збереження ресурсів та екології, а також підвищення конкурентоспроможності компанії.

Для оцінки ефективності застосування інструментів сталого розвитку на промисловому підприємстві в умовах економічної кризи необхідно визначити показники ефективності, які дозволять оцінити результати застосування інструментів сталого розвитку.

Одним з головних показників ефективності є економічна ефективність, яка включає у себе зменшення витрат на виробництво та збільшення прибутку. Важливо також враховувати соціальні та екологічні показники, які включають у себе зменшення впливу виробництва на довкілля та забезпечення безпеки працівників.

Приклад розрахунку економічної ефективності збільшення прибутку компанії.

Припустимо, що компанія X, яка виробляє технологічні пристрої, розглядає можливість запуску нового продукту на ринок. Компанія проводить дослідження та знаходиться в процесі розробки цього нового продукту. Для розрахунку економічної ефективності, компанія використовує методологію внутрішньої норми доходності (Internal Rate of Return, IRR). IRR є показником, що визначає, яка внутрішня ставка доходності буде приносити проект протягом його життєвого циклу. Для розрахунку IRR, компанія враховує очікувану чисту прибутковість (Net Income) від нового продукту, а також витрати на його розробку та виробництво. Вона також враховує часовий горизонт, протягом якого очікується здійснення прибутку.

Припустимо, що компанія X очікує, що вартість розробки та виробництва нового продукту складатиме \$1 000 000. Очікуваний чистий прибуток від продажу цього продукту за перший рік становитиме \$500 000, а чистий прибуток у наступних роках зростатиме на 10% річно. Враховуючи ці дані, компанія X розраховує внутрішню норму доходності (IRR) проекту, яка показує, яка ставка доходності буде приносити проект протягом його життєвого циклу. Припустимо, що компанія обчислила, що IRR нового продукту складає 15%. Значення IRR у 15% означає, що проект є економічно ефективним, оскільки ця ставка доходності перевищує внутрішню норму зниження ціни капіталу (капіталовкладення компанії). За цими розрахунками, компанія X може вважати новий продукт прибутковим і розглядати можливість його впровадження на ринку.

Цей приклад показує, як компанія може використовувати розрахунок внутрішньої норми доходності (IRR) для оцінки економічної ефективності проектів та прийняття рішень про їх впровадження на основі очікуваного прибутку та витрат.

Один з інструментів сталого розвитку – енергоефективність. Це важливий інструмент сталого розвитку, який може привести до зниження витрат на енергію та зменшення впливу на навколишнє середовище. Його застосування може бути особливо корисним на промислових підприємствах, де споживання енергії є великим і дорогим фактором. Для оцінки ефективності застосування енергоефективних технологій на промисловому підприємстві можна провести порівняльний аналіз витрат на енергію до та після впровадження цих технологій. Це може включати аналіз даних про використання енергії, включаючи види та обсяги енергетичних ресурсів, такі як газ, електрика, нафта та вугілля. Після впровадження енергоефективних технологій, можна також порівняти витрати на енергію з попередніми показниками.

Врахування витрат на енергію після впровадження енергоефективних технологій може допомогти підприємству зменшити свої витрати, підвищити ефективність та знизити негативний вплив на навколишнє середовище.

Інший інструмент сталого розвитку - відновлювана енергетика - дозволяє забезпечити енергетичну незалежність підприємства та зменшити витрати на енергію. Оцінка ефективності застосування відновлюваних джерел енергії може бути проведена шляхом порівняння витрат на енергію до та після впровадження цих джерел.

Розглянемо приклад розрахунку енергоефективності та впровадження відновлювальної енергетики на промисловому підприємстві.

Припустимо, що підприємство Y - виробник сталевих виробів - розглядає можливість впровадження енергоефективних технологій та використання відновлювальних джерел енергії для зменшення споживання енергії та зниження викидів вуглекислого газу.

Крок 1: Аналіз споживання енергії. Підприємство Y проводить детальний аналіз споживання енергії на різних етапах виробничого процесу, включаючи опалення, освітлення, енергозабезпечення машин та обладнання.

Крок 2: Вибір енергоефективних технологій. На основі аналізу, підприємство Y визначає енергоефективні технології, які можуть бути впроваджені для зменшення споживання енергії. Наприклад, це можуть бути високоефективні системи освітлення LED, ізоляція будівель та теплова модернізація, оптимізація енергетичного споживання машин та обладнання.

Крок 3: Розрахунок потенційної економії. Підприємство Y оцінює потенційні економії енергії та витрат, які можуть бути досягнуті за допомогою впровадження енергоефективних технологій. Наприклад, якщо застосування LED-освітлення дозволить зменшити споживання енергії для освітлення на 30%, а ізоляція будівель - на 20%, підприємство може розрахувати загальну економію енергії та грошей.

Крок 4: Оцінка впровадження відновлювальної енергетики. Підприємство Y також розглядає можливість використання відновлювальних джерел енергії, таких як сонячна або вітрова енергія. Воно проводить аналіз придатності підприємства для впровадження таких систем, а також оцінює потенційні економії енергії та витрат при переході до відновлювальної енергетики.

Крок 5: Розрахунок повернення інвестицій. Підприємство Y розраховує час повернення інвестицій для впровадження енергоефективних технологій та відновлювальної енергетики. Воно враховує вартість впровадження, потенційні економії енергії та витрат, а також фінансові стимули, такі як державні субсидії або зниження податків.

Цей приклад показує, як підприємство може розрахувати енергоефективність та вигоди від впровадження енергоефективних технологій та відновлювальної енергетики.

Застосування інструментів сталого розвитку на промисловому підприємстві в умовах економічної кризи може допомогти збільшити ефективність підприємства та забезпечити його виживання на ринку. Для оцінки ефективності впровадження таких інструментів можна використовувати різні методики та показники. Одним із таких показників є відношення вартості використаних ресурсів до валового доходу підприємства, що дозволяє оцінити ефективність використання ресурсів на одиницю виробленої продукції.

Крім того, ефективне використання ресурсів є важливим елементом сталого розвитку. Застосування екологічно чистих технологій та матеріалів може допомогти знизити споживання ресурсів та зменшити вплив на довкілля. Оцінка ефективності використання екологічно чистих технологій може бути проведена шляхом порівняння споживання ресурсів до та після впровадження цих технологій.

Для оцінки ефективності застосування інструментів сталого розвитку на промисловому підприємстві в умовах економічної кризи також важливо враховувати соціальні показники, такі як забезпечення безпеки працівників та розвиток корпоративної культури. Оцінка ефективності може бути проведена шляхом порівняння рівня безпеки працівників та розвитку корпоративної культури до та після застосування інструментів сталого розвитку.

Розглянемо приклад розрахунку соціального показника на підприємстві, пов'язаного з забезпеченням безпеки працівників. Припустимо, що підприємство Z займається виробництвом хімічних речовин і має велику

кількість працівників, які працюють з потенційно небезпечними матеріалами та умовами.

Крок 1: Аналіз безпеки працівників. Підприємство Z проводить детальний аналіз усіх аспектів безпеки працівників, включаючи ризики, пов'язані з хімічними речовинами, обладнанням, робочими місцями, наданням необхідних заходів безпеки та організацією періодичних навчань та оглядів.

Крок 2: Визначення соціального показника. Підприємство Z може використовувати соціальний показник, яким може бути частота травматичних подій або інші показники безпеки, такі як втрати робочого часу через нещасні випадки, кількість травмованих працівників або ступінь виконання вимог нормативно-правової бази з питань безпеки праці.

Крок 3: Збір та аналіз даних. Підприємство Z збирає дані про безпеку працівників, включаючи кількість нещасних випадків, хвороб, порушень правил безпеки та інші фактори, які можуть впливати на безпеку на робочому місці.

Крок 4: Розрахунок соціального показника. Після збору даних підприємство Z розраховує соціальний показник безпеки працівників, використовуючи відповідну формулу або методику. Наприклад, показник може бути визначений як кількість нещасних випадків на 1000 робочих годин або кількість порушень безпеки на кількість працівників.

Крок 5: Аналіз та вдосконалення. Після розрахунку соціального показника підприємство Z аналізує результати та вживає заходів для покращення безпеки працівників. Це можуть бути інвестиції у покращення умов праці, навчання та свідомості працівників щодо безпеки, зміни в робочих процесах та інші заходи, спрямовані на зменшення ризиків.

Цей приклад показує, як підприємство може розрахувати соціальний показник, пов'язаний з безпекою працівників, і вживати відповідні заходи для покращення безпеки та добробуту працівників.

Узагальнюючи, оцінка ефективності застосування інструментів сталого розвитку на промисловому підприємстві в умовах економічної кризи повинна

базуватися на комплексному підході, який включає в себе оцінку економічної, соціальної та екологічної ефективності. Такий підхід дозволяє визначити загальну ефективність впровадження інструментів сталого розвитку та забезпечити збалансований розвиток підприємства в умовах економічної нестабільності.

ВИСНОВКИ

Щоб забезпечити сталий розвиток людства в гармонії з природою, потрібні серйозні зусилля та глобальні стратегії, щоб зменшити вплив на довкілля та зберегти ресурси для майбутніх поколінь. На сьогоднішній день, ця проблема є однією з найбільш складних та нагальних, яку потрібно вирішувати за допомогою глобального співробітництва та спільних зусиль усіх країн світу в цілому та в кожній країні

Сталість розвитку є однією з найбільш важливих проблем, які стикається сучасне суспільство. Це вимагає глобальних ініціатив урядів, бізнесу та громадських організацій. Однією з ключових галузей, на яку впливають глобальні ініціативи зі сталого розвитку, є промислове виробництво. Промислові підприємства виробляють більшість товарів, які використовуються в повсякденному житті, тому забезпечення сталого розвитку в цій галузі є критично важливим.

З метою досягнення сталого розвитку, промислові підприємства повинні керуватись рядом принципів, які забезпечують як економічну стійкість цього підприємства, так і його соціальну відповідальність та екологічну безпечність.

Підприємства повинні розробляти та впроваджувати ефективні стратегії забезпечення сталого розвитку, що враховують всі аспекти його забезпечення. Такі стратегії дозволяють підприємствам досягати своїх бізнес-цілей, забезпечуючи при цьому економічну, соціальну та екологічну стійкість, що є ключовими складовими сталого розвитку.

Ключовим інструментом для досягнення сталого розвитку та зменшення впливу на довкілля є концепція кругового економічного принципу виробництва. Вона базується на принципах ефективного використання ресурсів, розвитку відновлюваних джерел енергії, продовженні терміну експлуатації продуктів, розвитку нових бізнес-моделей, створенні закритого циклу виробництва та залученні учасників до системи кругового виробництва.

Використання зелених технологій в промисловому виробництві - це важлива тема в сучасному світі, де зростає усвідомлення про вплив промисловості на навколишнє середовище та здоров'я людей. Зелені технології - це технології, які забезпечують виробництво товарів та послуг з найменшою можливою шкодою для природи, економічно ефективні та соціально відповідальні.

Економічна криза може мати серйозний вплив на забезпечення сталого розвитку промислового підприємства. Однак, застосування ефективних стратегій та механізмів управління можуть допомогти зменшити ризики та наслідки економічних криз та забезпечити сталість розвитку підприємства у складних умовах. . Важливо пам'ятати, що кожна криза може бути і шансом для розвитку та покращення діяльності підприємства, якщо будуть вжиті правильні стратегічні рішення та заходи.

У процесі аналізу впровадження на промисловому підприємстві напрямів, що забезпечують можливість його сталого розвитку, необхідно оцінити ефективність впровадження кожного з напрямків, а також їх взаємозв'язок та взаємовплив на діяльність підприємства.

Далі, після аналізу впровадження кожного з напрямків сталого розвитку на підприємстві, необхідно визначити плани та рекомендації щодо подальшого розвитку. Наприклад, можна рекомендувати підприємству зосередитися на впровадженні енергоефективних технологій, які можуть дати найбільші позитивні результати з точки зору економії ресурсів та зменшення викидів шкідливих речовин. Також можна запровадити систему моніторингу та аналізу відходів та використання ресурсів на підприємстві з метою їх оптимізації.

Крім того, компанії повинні бути готові до змін та адаптації до нових реалій. Це означає, що вони повинні бути гнучкими та швидко реагувати на зміни в економічному середовищі. Наприклад, якщо змінюється попит на продукцію, компанії повинні швидко переструктуруватися та пристосувати свої виробничі процеси до нових умов.

Умови економічної кризи можуть стати справжнім випробуванням для промислових підприємств, оскільки негативний вплив кризи може привести до зменшення обсягів виробництва, зниження ліквідності та недостатнього фінансування проектів, що може позначитися на сталому розвитку підприємства. У таких умовах компанії повинні розглянути критичні проблеми та відповідні заходи для забезпечення сталого розвитку.

Для оцінки ефективності застосування інструментів сталого розвитку на промисловому підприємстві в умовах економічної кризи необхідно визначити показники ефективності, які дозволять оцінити результати застосування інструментів сталого розвитку.

Ця оцінка повинна базуватися на комплексному підході, який включає в себе оцінку економічної, соціальної та екологічної ефективності. Такий підхід дозволяє визначити загальну ефективність впровадження інструментів сталого розвитку та забезпечити збалансований розвиток підприємства в умовах економічної нестабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. William E. Larson World Conservation Strategy. URL: <https://www.encyclopedia.com/environment/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/world-conservation-strategy> (дата звернення: 05.02.2023)
2. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf> (дата звернення: 06.02.2023)
3. United Nations Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro, Brazil, 3-14 June 1992. URL: <https://www.un.org/en/conferences/environment/rio1992> (дата звернення: 06.02.2023)
4. United nation. What is the Kyoto Protocol. URL: https://unfccc.int/kyoto_protocol (дата звернення: 07.02.2023)
5. World Summit on Sustainable Development. United Nations Conferences. URL: <https://www.un.org/en/conferences/environment/johannesburg2002> (дата звернення: 09.02.2023)
6. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. United Nations Department of Economic and Social Affairs. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (дата звернення: 10.02.2023)
7. Радішевська З.М. Поняття та структура принципу сталого розвитку : анотація. Прикарпаття : Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника. URL: <http://www.polukr.net/uk/blog/2016/06/ponjatja-ta-struktura-principu-rozvitku/> (дата звернення: 10.02.2023)
8. Харазішвілі Ю.М. Системна безпека сталого розвитку: інструментарій оцінки, резерви та стратегічні сценарії реалізації : монографія. Київ: НАН України, Інститут економіки промисловості. 2019. 304с. URL: https://iie.org.ua/wp-content/uploads/2019/02/Harazishvili_monograf_2019-ost.pdf (дата звернення: 11.02.2023)

9. Діденко О.Р. Концепція сталого розвитку та її значення. URL: <https://naurok.com.ua/tema-koncepciya-stalogo-rozvitku-ta-znachennya-159298.html> (дата звернення: 13.02.2023)
10. Макарова В. В., Толкачов І. О. Аналіз положень теорії обмежень у контексті організації системи сталого землекористування. *Ефективна економіка*. 2020. 10с. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8317> (дата звернення: 14.02.2023)
11. Вальд. Б. Сталий розвиток: що це, чому це важливо. URL: <https://ucap.io/stalyj-rozvytok-shho-cze-chomu-cze-vazhlyvo> (дата звернення: 16.02.2023)
12. Паризька кліматична угода. Глосарій. URL: <https://greendeal.org.ua/paryzka-klimatychna-ugoda/> (дата звернення: 18.02.2023)
13. Sustainable Development Goals. United Nations Development Programmer. URL: <https://www.undp.org/sustainable-development-goals> (дата звернення: 20.02.2023)
14. Конвенція «про охорону біологічного різноманіття». Конвенцію ратифіковано Законом N 257/94-ВР від 29.11.94 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_030#Text (дата звернення: 21.02.2023)
15. Сталий розвиток для України. Міжрегіональний центр наукових досліджень та експертиз. URL: <https://sd4ua.org/> (дата звернення: 22.02.2023)
16. United Nations Development Programme. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року.
URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F-%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8-%D0%B4%D0%BE-2030-%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83> (дата звернення: 24.02.2023)
17. Національна доповідь. Цілі сталого розвитку та Україна. 2017р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina> (дата звернення: 25.02.2023)

18. Стратегія сталого розвитку "Україна - 2020". Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> (дата звернення: 26.02.2023)
19. Концепція розвитку промисловості України до 2025 року. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від березня 2018 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/NT4284> (дата звернення: 26.02.2023)
20. Про Енергозбереження. Закон України від 21 жовтня 2021 року N 1818-IX URL: <https://ips.ligazakon.net/document/Z007400?an=56862> (дата звернення: 27.02.2023)
21. Програма державної підтримки розвитку нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії та малої гідро- і теплоенергетики. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 31 грудня 1997 р. № 1505. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1505-97-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.02.2023)
22. Про охорону навколишнього природного середовища. Закон України (зі змінами та доповненнями) від 25 червня 1991 року № 1264-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 28.02.2023)
23. Мозговий А.А. Сталий розвиток міст: Передумови та суперечності. Монографія. Київ : Інститут географії НАН України. 2020р. 220с. URL:<https://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/148166/58-61.pdf?sequence=1> (дата звернення: 29.02.2023)
24. Плахотнік О.О. Механізм забезпечення сталого розвитку промисловості України в умовах нестабільної геополітичної ситуації : монографія. Кам'янське. Дніпровський державний технічний університет. 2020р. 110с. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7703> (дата звернення: 29.02.2023)
25. Яшалова Н. Н., Рубан Д. А. Природні фактори сталого розвитку. Стратегія розвитку економіки. 2014. №14 (251) URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobaya-znachimost-ekologicheskogo-faktora-dlya->

ustoychivogo-razvitiya-natsionalnoy-ekonomiki-kontseptualnyy-analiz/viewer (дата звернення: 01.03.2023)

26. Колотій В. О. Соціально-економічні фактори сталого розвитку. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип.12 URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialno-ekonomichni-pokazniki-stalogo-rozvitku-pidpriemstva/viewer> (дата звернення: 02.03.2023)

27. Яна Паладієва. Блог. Соціальна відповідальність бізнесу. URL: <https://mainbusinesspartner.ua/sotsialna-vidpovidalnist-bisnesu> (дата звернення: 02.03.2023)

28. Панасицька О. Концепція кругового економічного принципу виробництва. URL: <https://voxukraine.org/ru/menshe-othodov-bolshe-resursov-kak-rabotaet-rasshyrennaya-otvetstvennost-proyvodytelya-v-kontekste-tsyrkulyarnoj-ekonomyky> (дата звернення: 03.03.2023)

29. Bradu, P., Biswas, A., Nair, C. et al. Використання зелених технологій 4.0 в сталому розвитку промисловості. *Environmental Science and Pollution Research*. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11356-022-20024-4> (дата звернення: 03.03.2023)

30. Hamid Reza Panjeh Fouladgaran. Принципи зелених технологій в промисловості. URL: https://www.researchgate.net/figure/Green-Manufacturing-Principles-9_fig1_250002713 (дата звернення: 06.03.2023)

31. What is sustainable development management ? URL: <https://www.monaco.edu/faq-all-the-answers-to-your-questions/what-is-sustainable-development-management> (дата звернення: 07.03.2023)

32. Кохан А.В., Майданюк Я.Л. *Економіка підприємства*. Умови розвитку підприємства в сучасному ринковому середовищі. URL: http://www.rusnauka.com/2_ANR_2010/Economics/10_53371.doc.htm (дата звернення 08.03.2023)

33. Галаган О. Ю. Екологічні аспекти переходу підприємства України до сталого розвитку. Доповідь аспіранта. Київ. Київський національний університет технологій та дизайну.

URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/16171814472079.pdf> (дата звернення 09.03.2023)

34. Бичковська А. Екологічні інновації промислових підприємств у забезпеченні сталого розвитку. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи*.

URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/201180> (дата звернення 12.03.2023)

35. Щербаков К.С. Стратегія сталого розвитку підприємства. Доповідь здобувача. Мелітополь. Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного.

URL: <http://feb.tsatu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/06/2-2.pdf> (дата звернення 13.03.2023)

36. United Nations. Department of Economic and Social Affairs of UN. Social Development for Sustainable Development.

URL: <https://www.un.org/development/desa/dspd/2030agenda-sdgs.html> (дата звернення 15.03.2023)

37. Щукін Д.В. Причини економічних криз та наслідки їх впливу на економіку промислових підприємств. Стаття здобувача. Міжрегіональна академія управління персоналом. 2021р. 6с.

URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/8_2019/16.pdf (дата звернення 23.03.2023)

38. Степанюк. Н.А. Глобальна фінансова нестабільність: Реалії та перспективи. Луцьк. Волинський інститут економіки та менеджменту.

URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2697> (дата звернення 26.03.2023)

39. International Labour Conference. Conclusions concerning the promotion of sustainable enterprises.

URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_emp/@emp_ent/documents/publication/wcms_093970.pdf (дата звернення 30.03.2023)

40. Воронкова В. Г., Ажажа М.А. Концепція сталого економічного та політичного розвитку: соціально-філософський аналіз. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2007р. Випуск 28. 1-17с. (дата звернення: 01.04.2023)
41. The Impact of Technology on the Environment and How Environmental Technology Could Save Our Planet .
URL: <https://edinburghsensors.com/news-and-events/environmental-technology-the-impact-of-technology-on-the-environment-and-environmental-technology/> (дата звернення: 04.04.2023)
42. Месса Xincai. Соціальна відповідальність і сталий розвиток.
URL: <https://www.megacoatings.com/single/index/index/id/3.html> (06.04.2023)
43. Ткаченко С.М. Сутність економічної стійкості підприємства. Стаття здобувача. Дніпро. Дніпропетровський державний аграрний університет. 2011р.
URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1350> (дата звернення: 08.04.2023)
44. Lister. J. What Impact Does a Net Profit Decline Have On a Company?
URL: <https://smallbusiness.chron.com/impact-net-profit-decline-company-23911.html> (дата звернення: 10.04.2023)
45. Аналіз ліквідності і платоспроможності підприємства. URL: https://pns.hneu.edu.ua/pluginfile.php/453269/mod_resource/content/1/%D0%A2%D0%B5%D0%BC%D0%B0%209.docx (дата звернення: 12.04.2023)
46. Як фінансовий менеджмент забезпечує стратегії фінансового сталого розвитку в корпоративному розвитку? URL: <https://zhuanlan.zhihu.com/p/46886022> (дата звернення 15.04.2023)